

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

**«Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
жағдайындағы әлеуметтік-мәдени бейімделу процесінде
білім алушылардың мәдени құқықтары»**

Әдістемелік ұсынымдар

Қарағанды
2022

КБЖ 67.0 я 7

«Университеттің кеңестік жағдайында студент жастарының
әлеуметтік мәдени бейімделудің мәселелері (пәнаралық зерттеу)»
жобасы аясындағы дайындалған әдістемелік ұсынымдар

Т 88 Турлаев А.В., Бирманова А.И. Е.А. Бөкетов атындағы
Қарағанды университеті жағдайындағы әлеуметтік-мәдени бейімделу
процесінде білім алушылардың мәдени құқықтары: Әдістемелік
ұсынымдар. - Қарағанды: Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды
университеті, 2022. – 120 б.

ISBN 9965-613-63-X

КБЖ 67.0 я 7

Әдістемелік ұсынымдарда мәдени құқықтар адам құқықтарының
ерекше кешені ретінде, мәдениет пен мәдени құқықтардың
арақатынасы, мәдени құқықтар ұғымы, мәдени құқықтарды
құқықтық бекіту, білім алушылардың құқықтары мен мәдени
құқықтар, негізгі мәдени құқықтар, сабақтарды өткізу процесінде
мәдени құқықтарды іске асыру, білім алушылар мен оқытушылардың
корпоративтік және заңды жауапкершілігі қарастырылады.
Кураторларға, сондай-ақ Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды
университетінің студенттері мен оқытушыларына арналған.

Рецензенттер: Заң ғылымдарының кандидаты, доцент Қабжанов А.Т.
Заң ғылымдарының кандидаты, доцент Абдикеев М.Н.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті Заң факультетінің
әдістемелік кеңесімен ұсынылды

ISBN 9965-613-63-X

© Турлаев А.В., Бирманова А.И.

Мазмұны

1. Мәдени құқықтар адам құқықтары мен бостандықтарының ерекше кешені ретінде	4-6
2. Мәдениет және мәдени құқықтар	6-10
3. Мәдени құқықтар ұғымы.....	10-12
4. Заңнамадағы мәдени құқықтар	13-17
5. Білім алушылардың құқықтары және мәдени құқықтар.....	18-21
6. Негізгі мәдени құқықтар	21-25
7. Оқу сабақтарын өткізу процесінде мәдени құқықтарды іске асыру.....	25-34
8. Білім алушылар мен оқытушылардың корпоративтік мінез-құлқындағы мәдени құқықтар	34-41
9. Білім беру процесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл	41-48
10. Педагогтердің, білім алушылардың және олардың ата-аналарының заңдық жауапкершілігі	49-57
Әдебиеттер тізімі.....	58-60

1. МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕ КЕШЕНІ РЕТІНДЕ

Студенттік топтардың кураторлары студенттерді оқу және тәрбие процесінде, әлеуметтік-мәдени бейімдеу үрдісінде адам құқықтары мен бостандықтарының ерекше кешені ретінде қарастырылатын мәдени құқықтармен таныстыру қажет.

Мынадай мәселелерге назар аудару қажет:

1. Құқықтық мәдениеттің рөлі мен маңызы
2. Мәдени құқықтардың маңыздылығы
3. Мәдени құқықтарды құқықтық нормаларда бекіту

Бұл мәселелер мынадай түрде ашылуы мүмкін:

Адамзат тарихы бойы мәдениет прогрессивті дамудың базалық факторы болып табылады, бұл ретте қазіргі жағдайда қоғам мәдениетінің жалпы деңгейі әлеуметтік өзара байланыстардың негізі болып табылады. Шын мәнінде, қазіргі заманғы қоғамдық қатынастар оны іс жүзінде іске асырудағы мәдениет. Қазіргі жағдайда адамның мінез-құлқын айқындайтын әлеуметтік және моральдық-адамгершілік құндылықтардың жиынтығы ретінде қоғамның жалпы мәдениетінің деңгейіне үлкен дәрежеде тәуелді құқықтық мәдениетті дамыту проблемалары маңызды мәнге ие болады. Бүгінгі күні құқықтық мәдениет пен қоғамның жалпы мәдениетін арттыру проблемасы өзекті болып табылады және мәдени құқықтарды дамыту осы жағдайды жақсартуға бағытталған. Бұл тұрғыда мәдени құқықтар білім, мәдениет, ғылым, шығармашылық саласындағы жеке тұлғаның өз және қоғамдық қажеттіліктері мен мүдделерін іске асыруға бағытталған мүмкіндіктері ретінде қарастырылады. Заңдық тұрғыдан алғанда, мәдени құқықтар - адамның ғылыми, шығармашылық, зияткерлік қызмет саласындағы қазіргі заманғы мәдениет ұғымымен қамтылған заңды түрде бекітілген мүмкіндіктері. Мәдени құқықтардың болуы және іске асырылуы құқықта заңды және әлеуметтік мақұлданатын мінез-құлық ретінде айқындалған құқықтық мінез-құлықты қалыптастырудың базалық алғышарты болып табылады. Бұл мінез-құлық қазіргі заманғы азаматтық қоғам мен құқықтық мемлекеттегі барлық қоғамдық қатынастардың негізі болуы тиіс.

Мәдени құқықтарға заманауи қоғамның неғұрлым маңызды әлеуметтік, материалдық, идеологиялық құндылықтарына қол жеткізуді қамтамасыз етуге арналған заң және ұйымдастыру құралдарының ұйымдасқан жүйесіне деген қоғамның талаптарын да жатқызуға болады.

Біріккен Ұлттар Ұйымы адамның мәдени құқықтарын құндылықтар, пікірлер, тілдер, білім және өнер, институттар мен өмір салты арқылы өзінің адами қасиеттерін, өзінің өмір сүруі мен дамуына беретін бейбітшілік пен мағынасын дамыту мен білдірудің жеке және ұжымдық мүмкіндігі ретінде қарастырады. Бұл ретте мәдени құқықтардың мәні мәдениетті өздігінен қорғау немесе мәдени мұраны қорғау емес, адамдардың мәдени өмірге қандай да бір кемсітушіліксіз қол жеткізуіне, оған қатысуына және оның барлық аспектілеріне үнемі өзгеріп отыратын тәсілдермен өз үлесін қосуына мүмкіндік беретін жағдайлар жасау болып табылатыны атап көрсетілген [1]. Мәдени құқықтар мүмкіндіктер ретінде Қазақстан Республикасы Конституциясының 19-бабында да бекітілген «... мәдени құқықтар әрбір адамның ана тілі мен мәдениетін, қарым-қатынас, тәрбие, оқыту және шығармашылық тілін еркін таңдау құқығын пайдалану мүмкіндігі ретінде бекітіледі» [2]. Бұл ережелер салалық заңнамада және ұлттық құқықтың салааралық институттарында нақтыланады. Бұл барлық заңнама жүйесімен, бірінші кезекте «Тіл туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі Заңымен қамтамасыз етілетін жеке тұлғаның қарым-қатынас тілін еркін таңдау құқығы сияқты құқықтары. Бұл заң Қазақстанда тілдерді қолданудың құқықтық негіздерін белгілейді, оларды зерделеу мен дамыту үшін жағдай жасауда мемлекеттің міндеттерін айқындайды, елде қолданылатын барлық тілдерге бірдей құрметпен қарауды қамтамасыз етеді. Заңда құқықтық реттеудің пәні бекітіледі - бұл мемлекеттік, мемлекеттік емес ұйымдардың және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қызметінде тілдерді қолдануға байланысты туындайтын қоғамдық қатынастар, бұл ретте заң тұлғааралық қатынастар мен діни мекемелерде тілдерді қолдануды регламенттейді [3]. Дәл осы тіл арқылы мемлекеттік органдардың қызметі, сот ісін жүргізу, мәмілелер,

білім беру, ғылым мен мәдениет, баспасөз және бұқаралық ақпарат құралдары саласында өз құқықтарын іске асыруға мүмкіндік беретін мәдени құндылықтар мен құралдарға қол жеткізу қамтамасыз етіледі. Тіл жеке тұлғаның ғылым, әдебиет, өнер, білім және мәдениет саласындағы және қоғамдық өмірдің басқа да салаларындағы қажеттіліктерін іске асырудың негізгі құралы болып табылады.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Қазіргі заманғы мәдениет және құқықтық мәдениет тәрбиелік және оқу процесі барысында студенттің мінез-құлқының негізі ретінде;

2. Адамның мәдени құқықтары адамдардың мінез-құлқын және оларға құқықтық нормалардың әсерін реттейтін фактор ретінде.

Сабақты өткізу нәтижесі бойынша мынадай қорытындылар жасалуы тиіс:

Қазіргі қоғамдағы мәдениеттің маңыздылығы туралы; құқықтық мәдениеттің рөлі; мәдени құқықтарды, сондай-ақ қоғамдық қатынастарды реттеу процесінде құқықтық нормалардың басымдылығын білу және түсіну қажеттілігі.

2. МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР

Студенттерді оқу және тәрбие процесіне әлеуметтік-мәдени бейімдеу студенттік топтардың кураторларымен сабақ өткізу арқылы жүзеге асырылады. Бұл бейімделу барысында мынадай мәселелерге назар аудару қажет:

1. Мәдениет ұғымы

2. Мәдени құқықтар және мәдени құндылықтар

3. Халықаралық актілердегі мәдени құқықтар

Бұл мәселелер мынадай түрде ашылуы мүмкін:

Мәдениет қоғамның мәдени құндылықтар ретінде таныған көптеген санаттарын қамтитын жан-жақты ұғым болып табылады. Мәдени құқықтар – мәдени құндылықтарға және осы салаға енгізілетін өзге де санаттарға (білім, ғылым, өнер,

шығармашылық және адамның мінез-құлқын реттейтін және айқындайтын басқа да әлеуметтік құндылықтар) қол жеткізуді қамтамасыз ететін құралдар, әдістер мен тәсілдер. Бұл пікірмен келісу керек: «...қазіргі әлемде мәдениет елдің әлемдегі көшбасшы жағдайын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін әлеуметтік-экономикалық дамудың маңызды ресурсына айналуға. Мәдениет басымдығын бекіту қоғамның неғұрлым жоғары сапасын, оның азаматтық бірлікке, дамудың ортақ мақсаттарын айқындауға және қол жеткізуге қабілеттілігін қамтамасыз етуге арналған. Оларды іске асырудың басты шарты адамгершілік, жауапты, өз бетінше ойлайтын, шығармашылық тұлғаны қалыптастыру болып табылады» [4].

Әрбір адамның мәдениетке қол жеткізуін қамтамасыз етуге қатысты конституциялық нормалар «Мәдениет туралы» Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 15 желтоқсандағы Заңында нақтыланады. Бұл заңда мәдениет жеке тұлғаның үйлесімді дамуына, патриотизмді тәрбиелеуге және азаматтардың эстетикалық қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыруға бағытталған мәдени құндылықтардың жиынтығы ретінде айқындалады. Бұл ретте мәдени құндылықтар тарихи, көркемдік, ғылыми немесе өзге де мәдени маңызы бар зайырлы және діни сипаттағы материалдық және материалдық емес құндылықтар ретінде айқындалады [5]. Материалдық мәдени құндылықтарға қазіргі заманғы мәдениет үшін әлеуметтік маңыздылығы бар заттар, тауарлар, материалдық әлем объектілері жатады. Материалдық емес мәдени құндылықтарға ұрпақтан ұрпаққа берілетін, мәдени маңызы бар әдет-ғұрыптар, білімдер, дағдылар, мінез-құлық ережелері жатады. «Мәдениет туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 10-бабында азаматтардың өз қабілеттеріне сәйкес олардың қосымша саласын, іске асыру нысандарын және кәсіптік білім алуы дербес таңдау арқылы шығармашылық қызметті жүзеге асыру құқығы бекітіледі. Азаматтарға мәдени құндылықтармен танысу құқығы беріледі және бұл құқықты шектеу тек ұлттық мәдени игілік объектілерінің ерекше режимімен анықталуы мүмкін екендігі айтылады. Азаматтарға мәдени құндылықтарға баулу құқығы қамтамасыз етіледі және бұл құқықты шектеу

ұлттық мәдени игілік объектілерінің ерекше режимімен ғана айқындалуы мүмкін екендігі атап өтіледі. Мәдени құқықтардың болуы азаматтардың мәдениет саласындағы міндеттерін де көздейді, оларға:

1) азаматтардың мәдениет саласындағы заңнама талаптарын сақтау міндеті;

2) тарихи және мәдени мұраны сақтауға қамқорлық жасау міндеті;

3) тарих және мәдениет ескерткіштерін, табиғи құндылықтарды сақтауға;

4) қазақ халқының және этникалық топтардың ұлттық мәдениетін, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлерін, мемлекеттік тілді және басқа да тілдерді құрметтеу [5].

Осылайша, «мәдени құқықтар» ұғымына қазіргі Қазақстан қоғамында тұлғаның үйлесімді өмір сүруі мен дамуы мақсатында әркімнің материалдық және материалдық емес мәдени құндылықтарға қол жеткізуін реттейтін және қамтамасыз ететін заңды бекітілген құқықтық нормалар жүйесін білдіретін адам мен азаматтың құқықтары мен міндеттері кіреді.

Құқықтық ғылымда және халықаралық стандарттарда адам құқықтарының барлық жүйесі үшін мәдени құқықтардың маңыздылығына қарамастан, осы саяси-құқықтық құбылыстың әртүрлі белгілері мен қасиеттерін қамтитын мәдени құқықтардың әртүрлі анықтамалары бар. «Мәдени өзін-өзі көрсету нысандарының алуан түрлілігін қорғау және көтермелеу туралы» БҰҰ-ның Конвенциясында мәдени әртүрлілік таңдау ауқымын кеңейтетін және қоғамдастықтар, халықтар мен ұлттар үшін орнықты дамудың қозғаушы күші бола отырып, адамзат мүмкіндіктері мен құндылықтары үшін қоректік ортаны қамтамасыз ететін бай және алуан түрлі әлем құратыны атап көрсетілген [6]. Мәдени құқықтар саласындағы тәуелсіз сарапшы Фарида Шахид ханымның БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңесіне берген баяндамасында мәдени құқықтар басқа адам құқықтарымен салыстырғанда жеткілікті дамымаған деп сипаттайды. Бұндай көзқарас кейде мәдени құқықтарды адам құқықтары жүйесінде аз басымдыққа ие деп қарастыруға әкеледі, алайда Адам құқықтары жөніндегі кеңестің 10/23

қарарына сүйенсек, мәдени құқықтар адам құқықтарының ажырамас бөлігі болып табылады [7]. Мәдени құқықтар адам құқықтарының неғұрлым кең жүйесінің бір бөлігі ретінде толық көлемде түсініледі, олар адам құқықтарының халықаралық құқығының қолданыстағы нормалары мен қағидаттарына негізделген, мәдени әртүрлілікті ескере отырып, адам құқықтарының әмбебаптылығы қағидатын терең түсінуге мүмкіндік береді. Бұдан басқа, мәдени құқықтар дамудың, бейбітшілікті сақтаудың, кедейлікті жоюдың және әлеуметтік келісімді нығайтудың [8], сондай-ақ жекелеген адамдар мен адамдар топтары арасындағы өзара сыйластық пен түсіністіктің барлық алуан түрлілігінің маңызды құралы болып табылады. Сонымен қатар, халықаралық деңгейде адамның мәдени құқықтарына ресми анықтама берілмегені атап өтіледі. Негізгі халықаралық құжат ретінде «Мәдени әртүрлілік туралы жалпыға бірдей Декларация» қарастырылады, өйткені онда мәдени құқықтарға тікелей қатысты құқықтар тізімделген. Декларацияның 5-бабына сәйкес шығармашылық әртүрлілікті дамыту үшін қажетті шарт мәдени құқықтарды толық көлемде іске асыру болып табылады [9], олар Адам құқықтарының жалпыға бірдей Декларациясының 27-бабында және Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактінің 13 және 15-баптарында айқындалған. Тиісінше, әрбір адам өз туындыларын өз қалауы бойынша кез келген тілде, атап айтқанда өз ана тілінде білдіруге, шығармашылыққа және таратуға мүмкіндігі болуы тиіс; әрбір адамның өзінің мәдени төлтумалығын толық құрметтеу жағдайында сапалы білім алуға және кәсіптік даярлауға құқығы бар; әрбір адам өзінің қалауы бойынша мәдени өмірге қатысуға және адамның негізгі құқықтары мен бостандықтары сақталған жағдайда өз қалауы бойынша мәдени дәстүрлерін ұстануға мүмкіндігі болуы тиіс [10]. Осылайша, халықаралық актілердегі мәдени құқықтар адам құқықтарының бүкіл кешенін іске асыруды ескере отырып, шығармашылықтың әртүрлі түрлері мен нысандары арқылы әрбір адамның неғұрлым маңызды даму мүмкіндіктерін бекітеді.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Оқу және тәрбие процесіндегі мәдени құндылықтардың рөлі мен маңызы;

2. Ұлттық және халықаралық құқықтағы адамның мәдени құқықтары мен міндеттері студенттер мен оқытушылардың мінез-құлқын реттейтін фактор ретінде.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша мынадай тұжырымдар жасалуы тиіс:

Қазіргі қоғамдағы мәдени құндылықтардың маңыздылығы туралы; материалдық және материалдық емес құндылықтарды айқындау; адамның мәдени құқықтары саласындағы өз құқықтары мен міндеттерін жүзеге асыру қажеттілігі.

3. МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР ҰҒЫМЫ

Мәдени құқықтар ұғымын ашу оқу және тәрбие процесінде студенттердің әлеуметтік-мәдени бейімделуінің маңызды факторы болып табылады. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Мәдени құқықтарды түсінудің әртүрлі тәсілдері

2. Мәдени құқықтардың белгілері

3. Мәдени құқықтардың түрлері

Бұл мәселелер мынадай түрде ашылуы мүмкін:

Қазіргі заманғы заң ғылымында «мәдени құқықтар» ұғымына көптеген анықтамалар беріледі. Мәдени құқықтар конституциямен немесе заңмен кепілдік берілген, мәдени және ғылыми өмір саласында адамның өзін-өзі іске асыру мүмкіндіктерін білдіретін адам құқықтары мен бостандықтарының ерекше кешені ретінде айқындалады. Мәдени құқықтарға мыналар жатады: білім алу құқығы; оқыту еркіндігі; шығармашылық еркіндігі; мәдени өмірге қатысу және мәдени мекемелерді пайдалану құқығы; мәдени құндылықтарға қол жеткізу құқығы [11]. Диссертациялық зерттеулерде жекелеген мамандар мәдени құқықтарды мәдени өмірді жүзеге асыруға араласудан (шығармашылық еркіндігі және мәдениеттің

дамуына жәрдемдесу) теңдік пен кемсітпеушілік, еркіндік ұғымдарымен қамтылатынын көрсететін мәдени құқықтардың немесе мәдени құқықтардың нормативтік элементтерінің жиынтығы ретінде қарастырады. Бұлар мәдениетті таңдау, мәдени өмірге қатысу және өз таңдауын өзгерту еркіндігі (өз мәдениетін білдіру еркіндігі), ақпаратты тарату еркіндігі, халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асыру еркіндігі. Мәдени құқықтарға мәдени стратегияларды айқындауға, дайындауға және жүзеге асыруға қатысу құқығы және мәдени өмірге қатысу құқығымен байланысты және мәдени құқықтар мен басқа да адам құқықтарының өзара тәуелділігінің нәтижесі болып табылатын басқа да элементтер жатады. Құқықтанушылар мен мамандардың пікірінше, мәдени құқықтар өзін-өзі таныту және шығармашылық (түрлі материалдық және материалдық емес өнер түрлерін қоса алғанда), ақпаратты тарату және түрлі коммуникациялық құралдарды пайдалану сияқты кең ауқымды мәселелермен байланысты. Мәдени құқықтарға тіл, төлтумалық және әртүрлі қауымдастықтарға тиесілі болу, сондай-ақ әлем туралы ерекше идеяларды қалыптастыру және белгілі бір өмір салтын ұстану, білім беру және кәсіби дайындық, мәдени өмірге қол жеткізу, жәрдемдесу және қатысу, мәдени стратегияларды жүргізу және материалдық және материалдық емес мәдени мұраға қол жеткізу жатады. Мәдени құқықтар жеке және басқа адамдармен қоғамдастықта алынған әрбір адамның, сондай-ақ әртүрлі топтардың өздерінің жеке қасиеттерін, өзінің өмір сүруіне және өзінің дамуына, атап айтқанда, құндылықтар, көзқарастар, нанымдар, тілдер, білім мен өнер, институттар мен өмір салты арқылы беретін дүниенің өзіндік пайымын және мағынасын дамыту құқығын қорғайды. Мәдени құқықтарды сәйкестендіру мен дамытудың осындай процестерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін мәдени мұра мен ресурстарға қол жеткізуді қамтамасыз ететін мүмкіндіктер ретінде қарастыруға болады [12]. Қазіргі заманғы ғылыми және заңдық түсінікте мәдени құқықтар осы құбылысты сипаттайтын белгілері әлі орнықтаған кең санатпен ұсынылады. «Мәдени құқықтар» ұғымына әртүрлі көзқарастар осы құбылыстың мәнін түсіну тәсілдеріне және адам құқығы жүйесіндегі осы құбылысты

жіктеуге байланысты әр түрлі белгілерді жеке адамның құқықтық және саяси нысанында бекітілген мүмкіндіктері ретінде бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Мәдени құқықтардың жаңа белгілерін іздеу құбылыстың даму сатысында екендігін және оны заңнамада неғұрлым белгілі бір нысанда бекіту мақсатында неғұрлым егжей-тегжейлі зерттеуді талап ететіндігі туралы тезисті растайды.

Осылайша, мәдени құқықтар – құқықтық актілерде неғұрлым егжей-тегжейлі бекітуді талап ететін, адамның қоғамда үйлесімді бейімделуі және жеке тұлғаның әлеуметтік және құқықтық даму мүмкіндіктерін ашатын заңдық, саяси, әлеуметтанушылық, мәдениеттанушылық, философиялық санат. Осыны негізге ала отырып, «мәдени құқықтар» феноменін зерттеу, оның негізгі және қосымша элементтерін, осы институттың мақсаттары мен міндеттерін, осы ұғымды құрайтын негізгі элементтерді әзірлеу, сондай-ақ қазіргі Қазақстан қоғамында барлық құқықтық қатынастар субъектілерінің мәдени құқықтарды іске асыру практикасын қалыптастыру мақсатында құқықтық санат ретінде мәдени құқықтарды заңдық бекіту талап етіледі.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Мәдени құқықтардың рөлі мен маңызы және білім алушылардың материалдық және материалдық емес мәдени мұраға қол жеткізуін қамтамасыз ету;

2. Оқу және тәрбие процесін жетілдіру мақсатында «мәдени құқықтар» санатын дамыту.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша мынадай тұжырымдар жасалуы тиіс:

Мәдени құқықтар дамушы санат ретінде; «мәдени құқықтар» санатына енгізілетін адамның әртүрлі құқықтары туралы, материалдық және материалдық емес мәдени мұраны зерделеудің маңыздылығы туралы.

4. ЗАҢНАМАДАҒЫ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР

Қазақстан Республикасының және шет елдердің заңнамасында мәдени құқықтарды бекіту ерекшеліктерімен студенттерді оқу және тәрбие процесінде студенттердің әлеуметтік-мәдени бейімделуі барысында таныстыру қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Білім беру ортасындағы адам құқықтары

2. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың қағидаттары

3. Шет елдердегі мәдени құқықтар

Бұл мәселелер мынадай түрде ашылуы мүмкін:

Адам құқықтарының жалпы қабылданған бөлінісі оларды азаматтық, саяси, әлеуметтік, экономикалық және мәдени құқықтарға бөлу болып табылады, бұл ретте білім беру процесінде және тәрбие процесінде осы құқықтардың барлығы қандай да бір шамада іске асырылады. Білім алу құқығының өзін адамның мәдени құқықтарына жатқызған жөн, өйткені білім беру мен тәрбие арқылы жеке тұлға әлеуметтік пайдалы қасиеттерге ие болады. Білім алушылар мен тәрбиеленушілер адамның барлық құқықтарын пайдаланады, бұл ретте жалпы адам құқықтарына академиялық құқықтар мен заңды мүдделер ретінде анықтауға болатын білім алу құқығынан туындайтын арнайы құқықтар қосылады. Тиісінше, білім беру ортасындағы адам құқықтарын қарастыра отырып, білім беру және тәрбие процесімен негізделген құқықтар мен міндеттерді жеке тұлға құқықтарының жекелеген санатына - білім беру процесі субъектілерінің академиялық құқықтары мен заңды мүдделеріне бөлу керек. Бұл құқықтар жеке тұлғаның арнайы құқықтық мәртебесін құрайды және білім алушылар мен тәрбиеленушілердің құқықтарының барлық жиынтығын біріктіреді. Зерттеу барысында білім беру процесін құқықтық реттеудегі кемшіліктер анықталды, олар адамның жалпы құқықтары мен бостандықтарының және тәрбиеленушілер мен білім алушылардың арнайы (академиялық) құқықтары мен заңды мүдделерінің жеткіліксіз бірігуінен және арақатынасынан

көрінеді. Туындаған мәселе бойынша білім беру процесі саласындағы құқықтық актілерде адамның жалпы құқықтары мен бостандықтарын жеткіліксіз зерттелгені мен аз көрініс тапқанын және олардың арнайы (академиялық) құқықтармен және заңды мүдделермен арақатынасын бөліп көрсеткен жөн. Білім беру процесі барысында адам құқықтарын қамтамасыз ету саласындағы мәселелер білім беру саласындағы халықаралық нормаларды ұлттық заңнамаға имплементациялау арқылы шешілуі мүмкін.

Қазақстанда білім беру саласындағы мемлекеттік саясат қағидаттары ретінде адамның жалпы құқықтарын қамтамасыз етуге және іске асыруға арналған мынадай нормалар бекітілген: баршаның сапалы білім алуға теңдігі; әрбір адамның зияткерлік дамуын, психофизикалық және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, халық үшін барлық деңгейдегі білім берудің қолжетімділігі; білім берудің зайырлы, гуманистік және дамытушы сипаты, азаматтық және ұлттық құндылықтардың, адамның өмірі мен денсаулығының басымдығы, тұлғаның еркін дамуы; адамның құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу; оқытудың, тәрбиелеу мен дамытудың бірлігі; білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білім беру жүйесі қызметінің ашықтығы. Бұдан басқа, «Білім туралы» қазақстандық заңда білім алушылар мен тәрбиеленушілердің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі бекітілген [13], олар арнаулы сипатта болады және мемлекеттік стандарттар шеңберінде сапалы білім алуға кепілдік беруге бағытталған және білім алуға конституциялық құқық пен орта білім алуға конституциялық міндеттен туындайтын басқа да құқықтар мен міндеттер жүктелген [14]. Ресей Федерациясында «Білім туралы» Федералдық заңда білім алушылардың негізгі академиялық құқықтары, сондай-ақ білім алушыларды әлеуметтік қолдау шаралары бекітіледі [15], олар білім алуға конституциялық құқықты нақтылайды. Білім алушылардың құқықтары мен міндеттерін баяндаудың осындай тәсілі Беларусь Республикасының Білім туралы кодексінде бекітілген [16]. Бұл кодексте білім алушылардың білім алуға конституциялық құқығынан туындайтын негізгі құқықтары регламенттеледі,

оларды академиялық құқықтар мен міндеттер ретінде сипаттауға болады. Қырғыз Республикасының «Білім туралы» Заңында білім алушылардың құқықтары мен міндеттері жалпы нысанда бекітілген және білім алуға конституциялық құқықты ашады [17]. Мұндай тәсіл дәстүрлі түрде білім беру саласы конституциялық нормалардың жалпы ережелерімен, «Білім туралы» арнайы заңның жалпы нормаларымен және көптеген заңға тәуелді актілермен реттелетін посткеңестік кеңістіктегі елдерге тән: регламенттер,, нұсқаулықтар, корпоративтік нормалар, білім беру ұйымдарының ішкі ережелері, сондай-ақ кеңестік және посткеңестік кезеңде қалыптасқан дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар. Еуропалық елдерде білім беру құқығын қалыптастырудағы осындай тәсілге қарағанда білім беру құқығы білім беру қатынастарын егжей-тегжейлі реттейтін заңдарда қамтылған. Мысалы, Польша Республикасының «Білім беру жүйесі туралы» Заңы [18] оқу процесінің егжей-тегжейлерін, оқушылар мен студенттердің кәсіби емтихан өткізу кезіндегі құқықтары мен міндеттерін, мектеп мерекелеріне қатысқаны үшін төлемақыны және білім беру процесінің басқа да аспектілерін регламенттей отырып, академиялық ортада білім алушылардың құқықтарын жан жақты бекітеді. Осылайша, посткеңестік кеңістікте бірыңғай білім беру кеңістігін қалыптастыру кезінде және Болон интеграциясы барысында білім беру құқығы нормаларын жетілдіру және біріздендіру, заңнамалық реттеудің рөлін ұлғайту жүргізілетін болады, бұл білім беру құқығының көптеген құқықтық нормаларын заңнамалық деңгейде регламенттеуге әкеп соғады. Бұл ретте бірыңғай білім беру процесін қалыптастыруға қатысушы елдердің білім алушыларының академиялық құқықтары мен міндеттерін үйлестіру маңызды міндет болып табылады.

Ұлттық мәдени саясатты жастар саясатымен байланыстыра отырып жаңғыртуды қамтамасыз ету Португалия Республикасының Конституциясында неғұрлым егжей-тегжейлі құқықтық реттеуге ие болып отыр. Бұл конституцияда жастар саясатының жеке тұлғаны дамытуға, оларды белсенді өмірге тиімді қосу үшін жағдай жасауға, оларда еркін шығармашылыққа деген құштарлықты оятуға және оларда

қоғамға қызмет етуге саналы ұмтылысты тәрбиелеуге бағыты жарияланады [19]. Бұл ережелерді талдау барысында елдің мәдениет саласындағы отбасылармен, мектептермен, кәсіпорындармен, ұйымдармен және қорлармен, мәдениет пен демалыспен айналысатын қоғамдастықтармен ынтымақтастық, сондай-ақ жастар ұйымдарын көтермелеу және қолдау, трансшекаралық жастар алмасуына жәрдемдесу саласындағы императивтік міндеттемелерін айқындауға мүмкіндік беретінін байқауға болады. Бұл ережелерді бекіту мысал ретінде қарастырылуы әбден мүмкін, өйткені қазіргі заманда жас ұрпақ әлеуметтік, мәдени, рухани және басқа да өзгерістерді пысықтайтын қозғаушы күш ретінде қарастырылады.

Өртүрлі көзқарастар мен құқықтық актілерді талдау нәтижесінде мынадай аспектілерге назар аудару қажет:

- Білім алушылар мен тәрбиеленушілердің құқықтарын зерттеу барысында білім беру процесі субъектілерінің құқықтары мен заңды мүдделері ерекшеленеді, олар адамның білім алуға құқықтарын және мәдени құқықтардың барлық жиынтығын нақтылау арқылы білім беру және тәрбие саласындағы жеке тұлғаның мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге және іске асыруға арналған.

- Білім алушылар мен тәрбиеленушілердің құқықтары адамның жалпы құқықтары мен оқыту мен тәрбиелеу процесімен негізделген арнайы құқықтарға бөлінеді, олар халықаралық актілер мен конституциялық нормаларда жеке адамның құқықтары мен бостандықтары түрінде бекітілген. Бұл құқықтар салалық заңнамада субъективті құқықтар мен заңды мүдделер түрінде нақтыланады, оларды білім алушылар мен тәрбиеленушілердің академиялық құқықтары мен заңды мүдделері ретінде қарау ұсынылады.

- Адамның жалпы құқықтары мен адам бостандықтары білім беру саласындағы қатынастарды кешенді түрде реттейтін құқықтық қағидаттар, білім беру құқығының кепілдіктері, заңға тәуелді актілер, корпоративтік нормалар, мораль нормалары түрінде білім беру құқығында нақтыланады.

- Білім беру ортасында қоғамдық қатынастардың күрделенуіне байланысты өзінің құқықтық реттеу пәні бойынша

құқықтық реттеудің императивтік-диспозитивтік әдісін пайдалана отырып, білім беру мен тәрбиелеу процесін жүзеге асыруды қамтитын құқықтың ерекше саласы түріндегі білім беру құқығын бөлу қажет.

- Білім беру және тәрбие процесінің субъектілеріне байланысты басқару және еңбек қатынастарындағы субъектілер арасындағы билік пен басқару әдісі ретінде императивтік әдіс пайдаланылады.

- Азаматтық және отбасылық заңнамамен реттелетін субъектілер арасында туындайтын қатынастар тараптардың теңдігіне және ерік білдіру еркіндігіне негізделген құқықтық реттеудің диспозитивтік әдісі қолданылады.

- Білім беру ортасында жүріп жатқан интегративті процестер білім беру мен тәрбие процесін түсінудегі терминология мен тәсілдерді біріздендіруді көздейді, бұл ретте білім беру мен адам құқықтары саласындағы мәдени релятивизммен байланысты мәселелер туындайды.

- Бірыңғай білім беру процесін қалыптастыру барысында құқықтық және корпоративтік сипаттағы білім беру нормаларын кодификациялау, консолидациялау және инкорпорациялау қажеттілігі айқындалады. Білім беру құқығын кодификациялау Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттер үшін Үлгілік білім беру кодексі негізінде Парламентаралық Ассамблеяның оң тәжірибесін пайдалануды көздейді.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Білім беру процесінде адам құқықтарын іске асырудың рөлі мен маңызы;

2. Шет елдердің заңнамасында мәдени құқықтарды бекітудің оң тәжірибесін пайдалану.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша білім беру саласындағы адам құқықтарын іске асырудың маңыздылығы туралы, білім беру саласындағы мемлекеттік саясат қағидаттарының зор маңыздылығы туралы, мәдени құқықтарды заңнамалық бекітудің халықаралық тәжірибесі туралы тұжырымдар жасалуы тиіс.

5. БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР

Білім алушылардың құқықтары мен мәдени құқықтардың арақатынасының ерекшеліктерін Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің кураторлары мен оқытушылары оқу және тәрбие процесінде студенттердің әлеуметтік-мәдени бейімделуі барысында ашу қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Азаматтардың білім алу құқықтары

2. Білім алушылардың «білім туралы» Заңда бекітілген құқықтары

3. Кәсіби білімді табысты алу үшін қазіргі заманғы мәдениеттің және мәдени құқықтарды іске асырудың маңызы.

Бұл мәселелер мынадай түрде ашылуы мүмкін:

Білім алушылардың мәдени құқықтары білім алуға конституциялық құқықты іске асыру процесінде адамның жалпы құқықтарын жүзеге асыру процесінде іске асырылады. Білім алуға конституциялық құқық Конституцияның 30-бабында бекітілген, онда мемлекеттік оқу орындарында тегін орта білім берудің кепілдіктері бекітіледі. Орта білім міндетті. Азаматтың мемлекеттік жоғары оқу орнында конкурстық негізде тегін жоғары білім алуға құқығы бар. Жеке меншік оқу орындарында ақылы білім алу заңнамада белгіленген негіздер мен тәртіп бойынша жүзеге асырылады. Мемлекет білім берудің жалпыға міндетті стандарттарын белгілейді. Кез келген оқу орындарының қызметі осы стандарттарға сәйкес келуі керек.

«Білім туралы» Заңда білім алушылардың құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі бекітілген. Білім алушылардың құқықтары:

- қабылдау шарттарына сәйкес білім беру ұйымдарын және білім алу нысанын таңдауға;

- мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарына сәйкес сапалы білім алуға;

- білім беру ұйымы кеңесінің шешімі бойынша жалпыға міндетті мемлекеттік білім беру стандарттары шеңберінде жеке

оқу жоспарлары, қысқартылған білім беру бағдарламалары бойынша оқуға;

- оқу жоспарларына сәйкес баламалы курстарды таңдауға;
- өзінің бейімділігі мен қажеттеріне қарай қосымша білім беру қызметтерін, білімдерді ақылы негізде алуға;

- білім беру ұйымдарын басқаруға қатысуға;

- қайта қабылдануға және бір оқу орнынан басқасына, бір мамандықтан немесе жоғары білімнің білім беру бағдарламасынан басқасына, ақылы негізден мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша оқуға немесе оқудың бір нысанынан басқасына ауысуға;

- білім беру ұйымдарында, оның ішінде мүгедектігі бар адамдар, мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін қолжетімді нысанда ақпараттық ресурстарды тегін пайдалануға, оқулықтармен, оқу-әдістемелік кешендермен, оның ішінде мүгедектігі бар адамдар, мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін дайындалған оқулықтармен, оқу-әдістемелік кешендермен қамтамасыз етілуге;

- спорт, оқу, акт залдарын, компьютерлік сыныптарын және кітапхананы тегін пайдалануға;

- халықты жұмыспен қамту саласындағы жағдай туралы ақпарат алуға;

- өзінің пікірі мен сенімін еркін білдіруге;

- өзінің адамдық қадір-қасиетінің құрметтелуіне;

- оқудағы, ғылыми және шығармашылық қызметтегі табыстары үшін көтермеленуге және сыйақы алуға құқығы бар.

Күндізгі оқу нысанында білім алушылардың құқықтары:

- жергілікті өкілді органдардың шешімі бойынша қоғамдық көлікте (таксиден басқа) жеңілдікпен жол жүруге;

- оқудан бос уақыттағы оқуды жұмыспен біріктіруге;

- әскери қызметке шақыруды кейінге қалдыруға;

- медициналық көрсеткіштер бойынша академиялық демалысқа құқығы бар [13].

Білім алушылардың құқықтары мен мәдени құқықтардың арақатынасын зерттеуге арналған ғылыми әдебиеттерде білім алу құқығын мәдени құқықтарға жатқызу пікірталас тудыратыны атап өтіледі. Мәдени құқықтар мәнінің ажырамас

құрамдас бөлігі ретінде білім алу құқығын қарау тұжырымдамасын ұстанатын жақтаушылар көбейіп келе жатқанын атап өту қажет. Осы тезиспен келісу керек, бұдан басқа, білім алуға құқықты «мәдениеттендіру» туралы көзқарас оған жеке адамдардың да, сондай-ақ бүкіл әлемдік қоғамдастықтың да, әсіресе экономикалық реформалар инноватикасы, кадрлық әлеуеттің өсуі және еңбек нарығының дамуы тұрғысынан мүдделілігімен қосымша дәлелденеді. Өзін-өзі оқыту, өзін-өзі дамыту және әлемді дараланған тану кезінде адам мәдени үлгідегі мұражайларға, кітапханаларға, театрларға және басқа да мекемелерге барады, көркемдік немесе әдеби бағыттағы білім алады, сол арқылы адамның мәдени құқықтарының қалыптасқан құрамдас бөліктерінің арасында білім алу құқығының ұстанымын нығайтады. Бұл ретте ұлттық мәдениет қазіргі заманғы адам үшін негізгі байлық болып табылатынын атап өткен жөн. Өз құқықтарын білу және түсіну, оларды оқу процесінде іске асыру қазіргі заманғы ЖОО студентінің тұлғасын дамытудың маңызды факторы болып табылады, өздерінің мәдени құқықтарын іске асыру арқылы өз оқыту саласында кәсіби білім алудың зияткерлік және ұйымдастырушылық негізі қалыптасады. Профессор-оқытушылар құрамы, кураторлар болашақ мамандарға көпұлтты, көпконфессиялы мәдениеттің жетістіктері табысты оқытудың және одан әрі кәсіби қызметтің негізі болып табылатынын көрсетуі тиіс. Болашақ маман өзінің мінезінің ең жақсы қасиеттерін тек мәдени тұлға - алдыңғы ұрпақтар жасаған білім мен гуманистік құндылықтардың саналы тасымалдаушысы бола отырып қалыптастыра алады.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп,

мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. «Білім туралы» Заңда бекітілген білім алушылардың құқықтарын қорғау және іске асыру;
2. Кәсіптік білім алу процесінде мәдениет пен мәдени құқықтардың рөлі мен маңызы.

Сабақты өткізу қорытындылары бойынша қазіргі заманғы мәдениеттің маңыздылығы, кәсіби білім алудың негізі ретінде

мәдени құқықтарды іске асыру және оны одан әрі кәсіби қызметте табысты іске асыру туралы тұжырымдар жасалуы тиіс.

6. НЕГІЗГІ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР

Кураторлық сағаттарды өткізу барысында білім алушыларды негізгі мәдени құқықтармен, олардың түсініктілігімен және оқу процесі үшін маңыздылығымен таныстыру қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Өз пікірін еркін білдіру, шығармашылық еркіндігі, негізгі мәдени құқықтар ретінде оқыту еркіндігі;

2. Білім алу құқығы мәдени құқықтарды іске асырудың негізгі ретінде.

Бұл мәселелер мынадай түрде ашылуы мүмкін:

Өз пікірлері мен сенімдерін еркін білдіру негізгі мәдени құқықтарға жатады. Бұл құқық мыналарды қамтиды:

- өз пікірін ұстану еркіндігі;

- жария билік тарапынан қандай да бір араласусыз ақпарат пен идеяларды алу және тарату еркіндігі.

Осы бостандықтарды жүзеге асыру заңды міндеттер мен жауапкершіліктерді жүктейді және заңда көзделген және демократиялық қоғамда ұлттық қауіпсіздік, аумақтық тұтастық немесе қоғамдық тәртіп мүдделері үшін, тәртіпсіздіктер мен қылмыстардың алдын алу мақсатында, денсаулық пен адамгершілікті сақтау, басқалардың беделі мен құқықтарын қорғау үшін қажет белгілі бір формальдылықтармен, жағдайлармен, шектеулермен немесе санкциялармен ұштасуы мүмкін ақпараттың жария етілуіне жол бермеуге немесе сот төрелігінің беделі мен бейтараптығын қамтамасыз етуге бағытталған.

Шығармашылық еркіндігі – тақырыпты, сипаттау үшін заттарды еркін тандауға, автордың тандаған шығармашылық мақсатына жету үшін қолайлы деп санайтын кез-келген бейнелеу құралдары мен көркемдік тәсілдерді қолдануға табиғи құқығы.

Әркімнің өз ойларын еркін білдіру құқығын көздейтін сөз бостандығының іргелі қағидасының бір көрінісі ретінде қарастырылады. Шығармашылық еркіндігі қағидасы, тақырыптарға немесе бейнелеу құралдарына кез келген тыйым салудың болуы, бір жағынан, автордың өзін-өзі көрсету мүмкіндігін шектейді, екінші жағынан - қоғамды шынайы көркем туындылардан айырады дегенді білдіреді. Сондықтан, шығармашылық еркіндігі қағидатын жақтаушылардың көзқарасы бойынша, шығармашылық еркіндігін сақтау үшін шектейтін саяси немесе моральдық қағидаттарға қарағанда шығармашылық мүмкіндігі шектеусіз құнды.

Оқыту бостандығы академиялық бостандықтардың ажырамас бөлігі болып табылады, өз ғылыми зерттеулерінің нәтижелерін батыл айтуға, өз ғылымын зерттеу және ұсыну әдісін, өз пәнін оқу жоспарын таңдауға мүмкіндік береді.

Оқыту – «тәрбие мен оқыту процесіндегі шығармашылық қызметтің түрі». Педагогикалық қызмет жеке еңбек қызметі ретінде де, білім беру мекемелері аясында да мүмкін. Оқыту білім берумен тығыз байланысты, ол өзара байланысты екі процесті қамтиды: оқыту және тәрбиелеу. Оның мәдениетке деген көзқарасы білімді адамда қандай және қалай тәрбиеленетініне байланысты. Білім беру білім беруден басқа рухани тәжірибені беруді, оны байытуды білдіреді. Жақсы білім «дипломы бар және ғылым мен техниканың негіздерін білетін адам емес, білімді тұлға» қалыптастырады. Жоғары сапалы білім беру адамның рухани әлемін дамытуға ықпал етеді. Оның барысында адам мәдениеттің байлығын біле алады. Бірақ бұл жоғары деңгейдегі білім беру дайындығы болған жағдайда және егер адам табысты мансап үшін қажетті білім мен дағдыларды алуға ғана емес, сонымен бірге білімді және мәдениетті болуға келген болса ғана мүмкін болады. Бұл жерде ұстаздың, оқытушының шеберлігі үлкен рөл атқарады, өйткені оқытушының көзқарасының кеңдігінің, сондай-ақ оның мінез-құлық мәдениетінің, оқушылармен қарым-қатынасының арқасында жоғары деңгейдегі білім беру процесінің негізгі мақсатына жетеді.

Жоғары оқу орнындағы оқытушының тәрбиеші ретіндегі рөлі зор. Оның студенттер ұжымымен қарым-қатынасы қарапайым, шынайы және мейірімді болуы тиіс. Тәрбиелік ықпалды студенттік міндеттерді орындауға жоғары талап қоя отырып және студенттің жеке басының қадір-қасиетін құрметтей отырып, әдепті, сыпайы және білім алушы үшін байқатпай жүргізу қажет. Тәрбие өнерінде педагогтың даралығы, оның біліктілігі көп нәрсені шешеді. Оқытушылар бір-бірінен қолданылатын құралдар жүйесімен ғана емес, ең бастысы, олардың даралылығының ізін қалдырумен және іске асыру сипатымен ерекшеленеді. Көбінесе бірдей тиімді білім беру құралы бір оқытушыда оң нәтиже бере алады, ал екіншісінде - күрт теріс нәтиже бере алады. Бұл бірқатар себептерге байланысты болады және осы себептердің бір бөлігі оқытушының жеке басына шоғырланған, бірақ көп нәрсе студенттің өзіне байланысты. Оқытушы студенттердің шығармашылық қабілеттері мен дербестігін ынталандыратын тәрбиелік жағдайлар жасай білуі тиіс.

Әдісті таңдау – педагогтың ұлы өнері, оның шеберлігі, оның түйсігі. Педагогтың талабы, кеңесі, тапсырмасы студентке және осы педагогикалық талаптардың студент үшін өзіне қойылатын талаптарға айналуына, оларды өзінің санасы мен қызметі үшін өзгермейтін нормалар немесе шындықтар ретінде қабылдауға бағытталған. Бұл талаптар тәрбие әдісінің қызметін атқарады [19].

Осылайша, оқыту еркіндігі – педагогтың оқыту мен тәрбиелеудің жеке әдістемесін таңдауын, сондай-ақ мемлекеттік білім беру стандартында белгіленген ережелер мен талаптарды сақтауын қамтитын шығармашылық қызметтің түрі. Әртүрлі деңгейдегі білім беру мекемелерінің оқытушылары білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін барынша анықтауға ықпал ететін және одан әрі дамитын, көтермеленетін және ынталандырылатын оқыту мен тәрбиелеудің осындай әдістемелерін пайдалануы және енгізуі қажет. Мәдениет пен білім беру ғылымның дамуымен тығыз байланысты, ал ғылым қоғамның материалдық және рухани өмірінің барлық салаларына тиімді әсер етеді.

Білім алу құқығы – адам құқықтарының «екінші буынының» бірі (әлеуметтік-экономикалық және мәдени), кемсітпеушілік аспектісі бірінші буынның азаматтық құқығы ретінде де қарастырылуы мүмкін. БҰҰ-ның экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитеті білім алу құқығының төрт негізгі сипаттамасын ажыратады: білім алудың болуы, қол жетімділігі (кемсітпеу, физикалық және экономикалық қол жетімділік), білімнің қолайлылығы және бейімделуі, сондай-ақ «білім алу құқығы оқытушылар мен білім алушыларда академиялық еркіндік болған жағдайда ғана жүзеге асырылуы мүмкін» деп көрсетеді. Білім беру құқығының көлемі білім берудің әртүрлі сатылары үшін әртүрлі болуы мүмкін – мысалы, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пакті бастауыш білімнің міндеттілігі мен ақысыз болуын қамтамасыз етеді, бірақ тегін жоғары білім беруді біртіндеп енгізуді көздейді.

1995 жылғы Қазақстан Республикасы Конституциясының 30-бабы адамның және азаматтың білім алу құқығын бекітеді. Білім берудің мәдени құндылығы жеке тұлғаны рухани жетілдірудің негізі ретінде, оның қадір-қасиетін бекіту тәсілі ретінде, адамның экономикалық әл-ауқатының құралдары және қоғамның жан-жақты даму шарттары білім алу құқығын кешенді әлеуметтік және мәдени құқық ретінде конституциялық бекітуді айқындайды.

Білім алу құқығы – тек субъективті құқық емес, әлеуметтік-мәдени игілік (құндылық). Бұл жағдайда бұл құқық – адамды білім мен мәдениетке баулудың конституциялық-құқықтық құралы. Бұл ретте қазіргі заманғы білім беру жүйесі өзінің ғылыми және іргелі болмысын жоғалтпай, практикаға бағдарланған мазмұнмен толықтырылуы тиіс. Түлек жан-жақты дамып қана қоймай, теориялық білімін тәжірибеде қолдана білуі керек. Заманауи әлемнің дамыған ақпараттық технологиялары жағдайында жақсы бағдарлана алатын мәдениетті мамандарды тәрбиелеу қажет. Өздігінен білім алу және тиісті білім алу үшін барлық қажетті жағдайларды жасай отырып, азаматтардың білім беру және мәдени әлеуетін арттыру қажет. Білім берудің жоғары

деңгейі – әлеуметтік-экономикалық прогресс пен тұлғаның үйлесімді дамуының кепілі.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Заманауи оқыту мен тәрбиелеудің негізгі шарттары ретінде өз пікірін еркін білдірудің, шығармашылық еркіндігі мен оқыту еркіндігінің маңыздылығы;

2. Негізгі мәдени құқықтарды іске асыру мәтінмәнінде білім беру құқығының рөлі мен маңызы.

Сабақты өткізу қорытындылары бойынша мәдени құқықтарды және қазіргі жағдайда білім алу құқығын іске асырудың негізгі шарттары ретінде өз пікірін, шығармашылық еркіндігі мен оқыту еркіндігін еркін білдірудің маңыздылығы мен қажеттілігі туралы тұжырымдар жасалуы тиіс.

7. ОҚУ САБАҚТАРЫН ӨТКІЗУ ПРОЦЕСІНДЕ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАРДЫ ІСКЕ АСЫРУ

Кураторлық сағаттарды өткізу барысында білім алушыларды оқу процесінде мәдени құқықтарды іске асыру үдерісімен, олардың кәсіби білім алу үшін түсінушілігімен және маңыздылығымен таныстыру қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық саясатының негізгі мақсаттары, қағидаттары, академиялық құндылықтары

2. Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің білім беру сапасы, оқу процесін ұйымдастыру және академиялық саясаттағы оқыту нәтижелерін бағалау

3. Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық саясаттағы білім алушыларының ғылыми-зерттеу жұмысы

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық саясатымен таныстыру қажет. Академиялық саясат академиялық саясатқа негізделген Қазақстан Республикасының заңнамасы

және академиялық еркіндік шеңберінде енгізілген университеттің ішкі нормалары шегінде университеттің білім беру қызметінің тәртібін айқындайды. Университетте барлық білім алушыларға университеттің ақпараттық, материалдық, әлеуметтік ресурстарына тең қол жеткізуге кепілдік беріледі. Ерекше қажеттіліктері бар адамдарға оқыту және ғылыми зерттеулер үшін қажетті жағдайларды қамтамасыз етуге кепілдік беріледі. Университеттегі тіл саясаты Қазақстан Республикасының Конституциясына [2] және «Тіл туралы» Заңына сәйкес жүзеге асырылады [2].

ҚарУ-дың академиялық саясатының негізгі мақсаты білім беру қызметтерінің жоғары сапа стандарттарын қолдау, рухани құндылықтарды сақтау, білімді тарату, үздік білім беру практикалары мен зерттеу бағдарламалары негізінде кадрлар даярлау үшін инновациялық тәсілдерді енгізу болып табылады.

ҚарУ-дың академиялық саясаты мынадай қағидаттарға негізделген:

- білім алушыларды нәсілдік, ұлттық, этникалық, діни, гендерлік белгілері бойынша, сондай-ақ әлеуметтік мәртебесі, отбасылық жағдайы, физикалық мүмкіндіктері, жасы немесе басқа да критерийлер негізінде кемсітуге жол бермеу;

- барлық білім алушыларға сапалы білім алу үшін тең мүмкіндіктер

- ұсыну;

- қазақ, орыс және шет тілдерінде білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру;

- дарынды білім алушыларды анықтау және қолдау, олардың әлеуетін іске асыру үшін жағдайлар жасау;

- өңірлік және республикалық еңбек нарықтарын, жұмыс берушілердің қажеттіліктерін, елдің индустриялық-инновациялық даму басымдықтарын талдау негізінде білім беру бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру;

- білім беру бағдарламаларында мультипәндік және пәнаралық тәсілдерді іске асыру;

- жұмысқа сәтті орналасу және мансаптық ілгерілеу үшін білім алушылардың қажетті дағдыларын дамытуды қамтамасыз ету (soft skills, hard skills, digital skills);

- негізгі стейкхолдерлерді университеттің білім беру қызметін жоспарлау, іске асыру және бағалау процестеріне тарту;

- ғылыми зерттеулердің, білім беру процесі мен кәсіби қызметтің ықпалдастығы үшін жағдайларды қамтамасыз ету;

- өзара сыйластық, корпоративтік әдеп, сапа мәдениеті және академиялық адалдық қағидаттары негізінде университеттің барлық қызмет түрлерін ұйымдастыру;

- университеттің білім беру қызметіне озық технологиялар трансфертін қамтамасыз ету және оны басқару;

- оқу процесінде қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану үшін қосымша жағдайлар жасау;

- академиялық алмасу бағдарламаларын, бірлескен, екі дипломдық білім беру бағдарламаларын, тағылымдама бағдарламаларын дамыту мақсатында Қазақстанның және шетелдің жоғары оқу орындарымен ынтымақтастықты кеңейту;

- білім беру бағдарламаларын сараптау, бағалау және жаңғырту процестеріне тарту, жұмыс орнында оқыту үшін жағдай жасау, түлектердің кәсіби құзыреттерін бағалау, мамандарды оқыту және қайта даярлау мақсатында қазақстандық және халықаралық бизнес-қоғамдастықтармен корпоративтік әріптестікті дамыту;

- университеттің академиялық және басқару процестеріне білім алушыларды тарту;

- студенттерге бағытталған оқыту принциптерін жүзеге асыру;

- университеттің академиялық процестерінің ашықтығы мен шынайылығын қамтамасыз ету;

- өмір бойы оқытуды қамтамасыз ету;

- оқыту нәтижелерін жоспарлауда, бағалауда тәуекелге бағдарланған тәсілдерді іске асыру.

Кураторлық сабақ барысында студенттерді университеттің академиялық құндылықтарымен таныстыру қажет. ҚарУ-дың академиялық құндылықтары білім беру қызметінің сапасын

жақсарту және білім беруді қамтамасыз ету үшін қолайлы жағдайлар жасаумен байланысты:

- академиялық еркіндікті, оқу сапасы мен нәтижелері үшін әлеуметтік жауапкершілікті;
- білім беру процесіндегі мультипәндік, пәнаралық және транспәндік тәсілдерді;
- білім беру және зерттеу процестерін ықпалдастыруды;
- білім беру процесін ақпараттандыруды;
- түлектердің бәсекеге қабілеттілігі;
- инновацияның дамуына ықпал етуді;
- білім беру қызметін жүзеге асыруда және оны басқаруда адалдық пен ашықтықты;
- корпоративтік мәдениетті, коммуникативтілікті, көшбасшылықты, топтық жұмысты, ымыраны іздеу мен табуды;
- университеттің білім алушыларын, профессор-оқытушылар құрамын және қызметкерлерін кез келген төзбеушілік пен кемсітушіліктен қорғауды;
- сапа мәдениеті мен академиялық адалдықты;
- білім беру бағдарламаларының креативтілігі мен бәсекеге қабілеттілігі.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық саясатында білім беру сапасына көп көңіл бөлінеді. ҚарУ-да білім беру сапасына кепілдіктер беру жүйесі Еуропалық стандарттарға және жоғары білім берудегі сапа кепілдігінің Еуропалық Қауымдастығының Директиваларына (ENQA), сапа менеджменті жүйесінің ішкі құжатталған рәсімдеріне негізделеді. Университетте білім беру қызметтерінің сапасына мониторинг жасау және оны бағалауды факультеттердің сапаны қамтамасыз ету жөніндегі комиссиялары, Академиялық кеңес, Сапаны қамтамасыз ету және тәуекелдерді бағалау департаменті, Академиялық жұмыс департаменті жүзеге асырады. Бағалау кезінде ішкі тетіктер, институционалдық және мамандандырылған аккредиттеу нәтижелері, ҚарУ-дың рейтингтердегі позициялары, түлектерді жұмысқа орналастыру көрсеткіштері, мемлекеттік тапсырыстың және мамандар даярлауға арналған нысаналы өтінімдердің болуы

пайдаланылады. Университетте білім беру сапасын сырттай бағалаудың негізгі құралы тұрақты негізде өткізілетін институционалдық және мамандандырылған аккредиттеу болып табылады. Университет академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ-дың Даму стратегиясы шеңберінде білім беру сапасын арттыру стратегиясын әзірлейді және іске асырады.

Университет білім беру қызметіне қойылатын біліктілік талаптарының сақталуын, мемлекеттік білім беру стандарттарының, Ұлттық біліктілік шеңберлерінің, Салалық біліктілік шеңберлерінің, Кәсіби стандарттардың іске асыруын қамтамасыз етеді.

Академиялық саясатта оқу процесін ұйымдастыруға үлкен мән беріледі. Білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларына [20], Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларына [21], Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына [22], Қашықтықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларына [23] сәйкес оқу процесін ұйымдастырады. Оқу процесін ұйымдастыруды қамтамасыз ететін құжаттар: Академиялық күнтізбе, Жеке оқу жоспары, Оқу жұмыс жоспары, Пәннің оқу бағдарламасы (syllabus) болып табылады.

Академиялық күнтізбеде оқу жылының ұзақтығы, оқудың басталуы мен аяқталуы, білім алушылардың кәсіптік практикадан, ғылыми/эксперименттік зерттеу жұмысынан өту кезеңдері, бақылау мен демалыстың барлық түрлерін өткізу кезеңдері мен мерзімдері регламенттеледі.

Білім алушылардың оқу жұмыс жоспарларының, жеке оқу жоспарларының, пәндердің оқу жұмыс бағдарламаларының мазмұны республикалық Тізілімге енгізілген білім беру бағдарламаларының мазмұнына негізделуі тиіс. Бұл оқу жоспарлары мен бағдарламалары білім алушылардың жалпы және арнайы құзыреттер алуына арналған оқу пәндерін нақтылайды.

ҚарУ-дың бірінші курс білім алушылары үшін оқу жылы басталар алдында қаласында жоспарлы кездесулер ұйымдастырылып, оның барысында академиялық саясат, оқыту

форматы, тәрбие жұмысының саясаты, ресурстардың қолжетімділігі, білім алушыларды қолдау саясаты, факультеттердің ерекшелігі және т.б. түсіндіріледі. Білім алушылардың жеке кабинетіне білім беру процесі туралы қажетті ақпаратты қамтитын анықтамалық-жолсілтеуші орналастырылады.

Университетте оқу қызметі мынадай түрлерде ұйымдастырылған:

1) дәріс, семинар, практикалық, зертханалық сабақтарға, оқытушының басшылығымен өткізілетін сабақтарға қатысу.

2) білім алушылардың өздік жұмысы.

3) білім алушылардың ғылыми-зерттеу жұмысы.

4) кәсіби практикалар мен ғылыми тағылымдамалардан өту.

Университетте оқу сабақтарын ұйымдастыру үшін білім алушылар қатарынан нормативтік құқықтық актілерге сәйкес білім беру бағдарламасының бейініне және оқыту тіліне сәйкес топтар құрылады. Академиялық лектер мен топтар аталған пәнге және аталған оқытушыға жазылған білім алушылардың жеткілікті саны, сондай-ақ олардың табыстылығының жеткілікті деңгейіне қол жеткізу қағидаты бойынша қалыптасады.

Білім алушыларды оқу пәндеріне тіркеу әрбір оқу жылына жүзеге асырылады және Тіркеуші кеңсе мен эдвайзерлер ұйымдастырады. Эдвайзер білім алушыларға университет жағдайларына бейімделуге көмек көрсетеді, оларды оқу процесін ұйымдастыру ерекшеліктерімен таныстыруды жүзеге асырады. Эдвайзер оқу траекториясын таңдауға, жеке оқу жоспарын қалыптастыруға және оны түзетуге (қажет болған жағдайда), тіркеу нысандарын толтыруға консультациялық және практикалық көмек көрсетеді. Білім алушыларды оқу пәндеріне тіркеу нәтижесі міндетті компонентінің, таңдау компонентінің (элективті пәндер) және оқу қызметінің басқа да түрлерін қамтитын білім алушының қалыптастырылған жеке оқу жоспары (ЖОЖ) болып табылады. Білім алушының жеке оқу жоспарын факультет деканы әр оқу жылына электронды форматта бекітеді. Электрондық ЖОЖ деканатта сақталады және білім алушылардың кәсіптік оқу бағдарламасын орындауын және меңгеруін бақылауды жүзеге асыру үшін,

сондай-ақ Тіркеуші кеңседе - межелік және аралық аттестаттауды ұйымдастыру үшін негіз болады. ЖОЖ жеке кабинетте білім алушыларға қолжетімді.

Әрбір академиялық кезең шеңберінде университетте Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларына нұсқау хаттарына, оқу жұмыс жоспарына, академиялық күнтізбеге, оқу жұмыс бағдарламаларына сәйкес білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау және аралық аттестаттау [21], жүргізіледі.

Білім алушылардың үлгерімін ағымдық бақылау және аралық аттестаттау кіруге шектеудің және тәуелсіз бағалаудың электрондық әдістерін қолдану арқылы рұқсат етілмеген кіруден және бұрмалаудан қорғалған электрондық жүйеде ұйымдастырылады. Ағымдық бақылау және аралық аттестаттау нәтижелері білім алушының жеке кабинетінде көрсетіледі.

Білім алушылардың білімін бағалау 4 балдық жүйе бойынша жүзеге асырылады, ол 100 пайыздық мазмұнға сүйене отырып есептеледі, әріптік бейнеленуі және «А; А- (Өте жақсы)», «В +; В; В-; С + (Жақсы)», «С; С -; D+; D; (Қанағаттанарлық)», «F; FX; (Қанағаттанарлықсыз)».

Үлгерімді ағымдық бақылау білім алушылардың семинарлық, практикалық, зертханалық сабақтар барысында тапсырмаларды орындау нәтижелерін бағалауды көздейді. Ағымдық тапсырмаларды орындау форматтарын оқытушы анықтайды және пәндердің оқу жұмыс бағдарламаларында (силлабустарда) көрсетіледі. Тапсырмалардың мынадай форматтары қолданылады: сұрақ-жауап, жазбаша жұмыс, реферат, жоба, эссе, рөлдік ойын, пәндік пікірталас және т.б. Ағымдық бақылау нәтижелерін оқытушы 100 балдық шкала бойынша бағалайды және Жеке кабинет арқылы электрондық журналға қойылады. Ағымдық бағаға білім алушылардың екі міндетті межелік бақылау тапсырмаларын тапсыру шеңберінде алған бағалары жатады.

Межелік бақылау тапсырмалары академиялық кезең ішінде екі рет, 6-8-ші және 11-14-ші апталарда өткізіледі. Межелік тапсырмалар тестілік нысанда, сондай-ақ межелік бақылауды жүргізу қандай нысанда бекітілгеніне байланысты жазбаша және

ауызша нысанда болуы мүмкін. Білім алушылардың электрондық журналда ағымдық бағалардың: бірінші межелік тапсырма үшін - біреуінің, екінші межелік тапсырма үшін - екеуінің болуы межелік бақылау тапсырмаларын тапсыруға қалыпты рұқсаты болып табылады.

Ағымдық бақылаудың жиынтық нәтижелері білім алушының емтиханға жіберілу рейтингін айқындайды. Пән бойынша рұқсат рейтингін анықтау үшін бақылау тапсырмаларын қоса алғанда, барлық ағымдық тапсырмалар үшін семестр ішінде пән бойынша алынған барлық бағалардың орташа арифметикалық сомасы есептеледі, бұл қорытынды бақылау бағасының 60% -ын құрайды. Қорытынды бақылау бағасының 40% -ы емтихан нәтижесінде алынған балдар. Осылайша, оқу пәні бойынша қорытынды баға ағымдық және межелік бақылаудың орташа арифметикалық сомасының 60% -ынан және емтиханда алынған бағаның 40% -ынан тұрады. Ағымдағы бақылау шеңберінде білім алушылардың алған бағаларын оқытушы емтихан сессиясы басталғанға дейін электрондық журналға енгізеді.

Емтихан сессиясын тапсыру нәтижелері бойынша білім алушының академиялық рейтингісі анықталып, ол компьютерлік бағдарламаның көмегімен сараланады. Емтихан сессияларының қорытындысы бойынша ағымдық академиялық кезеңдегі білім алушылардың оқу жетістіктері деңгейінің орташа бағасы – GRA есептеледі және ол білім алушылардың бос гранттар конкурсына, академиялық ұтқырлық бағдарламаларына, стипендиялық бағдарламаларға және басқа да конкурстарға қатысуы кезінде ескеріледі.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті білім алушылардың жалпы зерттеу мәдениеті мен зерттеу дағдыларын қалыптастыруға жағдай жасайды. Университет оқу мақсатында білім алушылар үшін ғылыми инфрақұрылымның қолжетімділігін қамтамасыз етеді.

Университет білім алушыларда зерттеу дағдыларын қалыптастыру және зерттеу мәдениетін дамыту үшін әртүрлі форматтарды пайдаланады:

- оқу және ғылыми зертханалардағы жұмыс;

- ғылыми конференцияларға қатысу және мақалалар жариялау;
- ғылыми зерттеу әдіснамасына арналған арнайы пәндерді зерделеу;
- бітіру жұмысын оқытушысының жетекшілігімен жазу: бакалавриатта дипломдық жұмыс (жоба), магистратурада мен докторантурада диссертация жазу;
- зерттеу сипатындағы практикалық тапсырмаларды, соның ішінде хакатондарды орындау;
- магистратурада және докторантурада зерттеу практикасынан/тағылымдамадан өту.

Ғылыми жетекші:

- білім алушыға зерттеудің өзекті тақырыбын ұсынады;
- зерттеуді жоспарлауға және жүргізуге үйретеді;
- білім алушының зерттеу мәдениетін дамытуға жәрдемдеседі;
- нәтижелерді апробациялауға академиялық көмек көрсетеді;
- академиялық адалдық қағидаттарының сақталуын қамтамасыз етеді.

Білім алушылар мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының талаптарына сәйкес білімдерін, іскерліктерін, практикалық дағдылары мен құзыреттерін меңгеруге, ішкі тәртіп ережелерін сақтауға, білім беру ұйымының жарғысында және білім беру қызметтерін көрсету туралы шартта көзделген басқа да талаптарды орындауға міндетті. Білім алушылар өз денсаулығына қамқорлық жасауға, рухани және физикалық өзін-өзі жетілдіруге ұмтылуға міндетті. Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінде білім алушылар білім беру ұйымында белгіленген киім нысанын сақтауға міндетті.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Академиялық саясаттың негізгі мақсаттары мен қағидаттарын, сондай-ақ академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық құндылықтарын түсінудің маңыздылығы;

2. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінде білім беру сапасын арттыру, оқу процесін ұйымдастыру және оқу нәтижелерін бағалау тетігі жөніндегі шаралар туралы білімнің қажеттілігі;

3. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінде білім алушылардың ғылыми-зерттеу қызметін жүзеге асырудың негізгі нысандары.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша оқу процесі барысында өз құқықтары мен міндеттерін іске асырудың негізгі шарттары ретінде Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық саясатының негізгі ережелерін білудің маңыздылығы мен қажеттілігі туралы қорытынды жасалуы тиіс.

8. БІЛІМ АЛУШЫЛАР МЕН ОҚЫТУШЫЛАРДЫҢ КОРПОРАТИВТІК МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНДАҒЫ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР

Кураторлық сағаттарды өткізу барысында білім алушыларды білім алушылар мен оқытушылардың корпоративтік мінез-құлқында жүзеге асырылатын және білім алушының білім беру процесінің басқа субъектілерімен табысты өзара іс-қимылының қажетті шарты болып табылатын мәдени құқықтармен таныстыру қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық адалдық ережесінің қағидалары, негізгі мақсаттары

2. Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық адалдықтың мақсаты, міндеттері мен қағидаттары

3. Академиялық адалдықты бұзудың түрлері

4. Білім беру процесіне қатысушылардың құқықтары мен міндеттері

5. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Корпоративтік этика кодексінің негізгі

ережелері

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық адалдық ережелерімен таныстыру қажет. Академиялық адалдық ережелері академиялық адалдықтың қағидаттарын, білім беру үдерісіне қатысушылардың академиялық адалдықты сақтау бойынша құқықтары мен міндеттерін белгілейді, академиялық адалдықты бұзу түрлерін және олар жасалған жағдайда шаралар қолдану тәртібін анықтайды.

Академиялық адалдық - оқу және оқыту процесінде, оның ішінде жазбаша жұмыстарды орындау кезінде, оларды бағалау, плагиаттан аулақ болу, академиялық стандарттарды ұстану, ғылыми зерттеулер мен жарияланымдарда, сондай - ақ білім беру процесіне қатысушылардың өзара қарым-қатынастарында адалдық пен қағидаттылықты сақтау кезінде университет қоғамдастығының әрбір мүшесінің мінез-құлқын айқындайтын моральдық-адамгершілік нормалардың, қағидаттар мен құндылықтардың жиынтығы.

Академиялық адалдық ережелерін іске асырудың мақсаты - академиялық мәдениетті арттыруға жәрдемдесу және білім беру процесіне қатысушылардың академиялық адалдығы туралы түсініктерді қалыптастыру.

Академиялық адалдық ережелерінің міндеттері:

- білім беру процесіне қатысушылар арасында академиялық адалдықты бұзу фактілерін болдырмау және жою;

- университет ортасында плагиаризмге төзбейтін көзқарасты тәрбиелеу;

- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың алдын алу және болдырмау.

Академиялық адалдық қағидаттары:

- 1) Адалдық - білім алушылардың бағаланатын және бағаланбайтын оқу жұмыстарының түрлерін адал, әділ орындауы, сондай-ақ білім беру процесіне қатысушылардың өз міндеттерін сапалы орындауы.

- 2) Автордың және оның құқық мирасқорларының құқықтарын қорғау - авторлықты тану және басқа біреудің адамның сөзін, ойларын дұрыс жеткізу және бағаланатын

жұмыстарда ақпарат көздерін көрсету арқылы авторлық құқық объектісі болып табылатын туындыларды қорғау.

3) Ашықтық - білім беру үдерісіне барлық қатысушылардың арасында айқындық, өзара сенім, ақпаратпен және идеялармен алмасу.

4) Теңдік - білім беру үдерісінің барлық қатысушыларының құқықтары мен бостандықтарын өзара құрметтеу, олардың осы Ережені сақтауы және оны бұзғаны үшін тең жауапкершілікке тартылуы.

Академиялық адалдықты бұзу түрлері:

Алдау - белгілі бір жағдайларға, оқиғаларға, фактілерге қатысты біреуді саналы түрде жаңылыстыру. Академиялық ортада алдауға ақпаратты немесе техникалық құрылғыларды плагиат, көшіру, бұрмалау, заңсыз пайдалану және тарату жатады.

1) Плагиат - басқа адамның немесе ғылыми ұжымның ғылыми еңбегін өз еңбегі ретінде ұсыну, сондай-ақ бөтен туындыны өз атынан жариялау, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасымен анықталған авторлық құқықты бұзу.

2) Көшіру - білім алушылардың үлгерімін ағымдағы, межелік және қорытынды бақылау, қорытынды аттестаттау өткізу барысында бағаланатын жұмыстарды орындау кезінде пайдалануға тыйым салынған материалдарды қолдану.

3) Бұрмалау - ақпаратты, пікірді, деректерді әдейі бұрмалау немесе ауыстыру, оның ішінде жалған медициналық анықтама беру; білім алушылардың оқу жетістіктері базасына рұқсатсыз қол жеткізу; оқу құжаттарын, есептер нәтижесін қолдан жасау; сынақ кітапшасына жалған баға жасау және қол қою; жұмыстар мен құжаттарда бағаларды түзету.

4) Бағаланатын жұмыстарды орындау кезінде техникалық құрылғыларды заңсыз пайдалану және олардың көмегімен ақпаратты тарату, рұқсат етілмеген жасырын бейне- немесе аудиожазба жүргізу.

Академиялық адалдық ережесінде білім беру процесіне қатысушылардың құқықтары мен міндеттері бекітіледі.

- Білім алушының құқықтары:

1) академиялық адалдық ережесімен танысуға;

2) білім алу барысында өз пікірін еркін білдіруге, академиялық ақпаратты алуға және таратуға құқылы. Осы бостандықтарды жүзеге асыру этикалық нормаларды сақтау, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген, ұлттық қауіпсіздікті, аумақтық тұтастықты, қоғамдық тәртіпті сақтау, басқа тұлғалардың беделін немесе құқықтарын және т.б. қорғауда қажет шектеулер қажеттігіне ұласады;

3) академиялық адалдық ережесін бұзғаны жайында негізсіз айыптаудан барлық заңды тәсілдермен қорғалуға құқылы.

- Білім алушының міндеттері:

1) оқу құжаттарында сипатталған оқытылатын курстардың саясатын орындауға;

2) оқу тапсырмалары мен ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындау барысында академиялық адалдықты бұлжытпай сақтауға;

3) дұрыс және сенімді ақпарат көздерін пайдалануға;

4) оқу және ғылыми ақпарат көздеріне міндетті сілтемелермен бағаланатын жұмыстардың барлық түрін өз бетінше орындауға;

5) Университеттің Корпоративтік этика кодексінің және Ішкі тәртіп ережесінің нормаларын сақтауға міндетті.

- Профессор-оқытушылар құрамы:

1) білім алушылардан курс саясатын орындауды және академиялық адалдық қағидаттарын сақтауды талап етуге құқылы;

2) оқыту процесінде өз пікірін еркін білдіруге, академиялық ақпаратты алуға және таратуға құқылы. Осы бостандықтарды жүзеге асыру этикалық нормаларды сақтау, сондай-ақ ҚР заңында көзделген, ұлттық қауіпсіздікті, аумақтық тұтастықты, қоғамдық тәртіпті сақтау, басқа тұлғалардың беделін және құқықтарын және т.б. қорғауда қажет шектеулер қажеттілігіне ұласады;

- Профессор-оқытушылар құрамы міндетті:

1) оқу құжаттарында оқытылатын курстардың саясатын тұжырымдау және білім алушыларды онымен таныстыру;

2) академиялық адалдық қағидаларын ұстану;

3) білім алушыларды дұрыс және сенімді көздерін таңдау барысында әдістемелік көмек көрсетуге;

4) ақпарат көздерін, оның ішінде түсіндірмелерді, сілтемелерді, пайдаланылған әдебиеттер тізімін библиографиялық сипаттауды ресімдеу тәсілдерін үйретуге;

5) академиялық бақылауды университетте қабылданған білімді бағалау критерийлерін қатаң ұстана отырып, жүзеге асыруға;

6) бағаланатын жұмыстарға академиялық адалдық қағидаттарын сақтауға, оның ішінде мәтіннің бірегейлігін өлшеу бойынша автоматтандырылған бағдарламаларды пайдалана отырып сараптама жүргізуге;

7) Университеттің Корпоративтік этика кодексінің және ішкі тәртіп ережесінің нормаларын сақтауға міндетті.

- Әкімшілік-басқару персоналының құқықтары:

1) өз өкілеттігі аясында білім беру үдерісіне қатысушылардың барлығына орындау үшін міндетті бөлімшелердің академиялық адалдық қағидаттарын қамтамасыз ету бойынша жұмысын реттейтін актілерді шығаруға;

2) өкілеттілігіне жататын мәселелерді талқылау және шешу үшін университеттің кез келген құрылымдық бөлімшесінің жұмысына қатысуға;

3) факультеттің және университеттің алқалы органдарының қарауына академиялық адалдық саясатын нығайту туралы ұсыныстарды енгізуге құқылы.

- Әкімшілік-басқару персоналы міндетті:

1) академиялық адалдық ережесін ұстануға;

2) білім беру үдерісіне қатысушылардың академиялық адалдық қағидаттарын сақтауына мониторинг жүргізуге;

3) академиялық адалдық саясатын нығайту үшін түзету және алдын алу шараларын қабылдау жөніндегі жұмысты үйлестіруге;

4) университеттің барлық қызметкерлері мен білім алушыларға қатысты әдептілік сақтауға;

5) академиялық адалдықты бұзу фактілері анықталған кезде туындайтын тартысты жағдайларды осы Ережеге, Университеттің Корпоративтік этика кодексіне, ішкі тәртіп

ережесіне, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес шешуге;

6) университетте академиялық адалдық ережесін бұзуға қарсы тұру және төзбеушілік танытуға;

7) академиялық адалдық қағидаттарын бұзудың әрбір жағдайын және қабылданған тәртіптік жазалау шараларын қатаң есепке алуды жүргізуге;

8) Университеттің Корпоративтік әдеп кодексінің және Ішкі тәртіп ережесінің нормаларын сақтауға міндетті.

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Корпоративтік әдеп кодексінің негізгі ережелерімен таныстыру қажет.

Корпоративтік мінез-құлық – бұл Университет қызметтің басқару мен дамытуға байланысты түрлі әрекеттерін қамтитын ішкі және сыртқы мінез-құлық. Осы Кодексте қабылданған әдеп нормаларын ұстану белгілі бір тәуекелдерді болдырмауға көмектеседі, білім беру және ғылыми-зерттеу қызметін дамытуға, білім беру саласы қызметкерлерінің имиджін арттыруға ықпал етеді.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ-дағы корпоративтік мінез-құлық стандарттары білім алушылармен және әріптестермен қарым-қатынаста адалдық, кәсібилік, әділеттілік және ізгілік қағидаттарын ұстануды білдіреді. Барлық қызметкерлер мен білім алушылар нәсіліне, түр-түсіне, тіліне, саяси және діни сеніміне, жынысына, ұлттық және мәдени ерекшеліктеріне қарамастан, адал және әділ қарым-қатынас жасауға құқылы. Кез келген кемсітушілік пен қысымшылық көрсету қайшы келеді және қолайсыз болып табылады.

Корпоративтік әдеп кодексінде адалдық – жоғары адамгершілік қағидаттары бар адал қызметкердің сапасы деген ереже бекітіледі. Адалдық – шыншылдық, турашылдық, қабылданған міндеттемелерге сенім артушылық, жүргізіліп жатқан істің дұрыстығына субъективті сенім, қоғам алдындағы және адамның басшылыққа алатын уәждерге қатысты өз-өзіне деген шынайылығы, басқа адамдардың өздеріне тиесілі нәрселеріне құқықтарын мойындау мен сақтауды қамтитын

моральдық сапа. Адалдықтың қарама-қайшылығы алдау, өтірік айту, ұрлық, опасыздық, екіжүзділік болып табылады.

Қызметкерлер арасындағы кәсіби қарым-қатынас өзара құрмет пен командалық рухқа негізделген – қызметкерлер басқа бөлімшелердің қызметкерлері атқаратын жұмыс ортақ іске бағынатынын және кәсіби бағалауға лайық екенін түсінуі тиіс.

Қызметкердің сыртқы келбеті - қызметтік этикеттің негізі және университеттің корпоративтік мәдениетінің құрамдас бөлігі болып табылады. Іскерлік ахуалды іскерлік киім стилі ерекшелейді және толықтырады (іскерлік дресс-код), атап айтқанда ресми іскерлік стиль және casual іскерлік стиль. Іскерлік стиль ұстамдылық, киім сапасы, ультра жарқын, назар аударатын аксессуарлардың болмауы бағаланатын халықаралық стандартқа негізделген. Қызметтік қатынастардың әдеп нормалары жалпыадамзаттық нормалар мен мінез-құлық ережелеріне негізделген. Білім беру процесіне барлық қатысушылардың кәсіби немесе тұлғалық қасиеттерін көпшілік алдында сынауға, сондай-ақ жала жабу мен қорлауға жол берілмейді. Қызметкерлердің жеке мүдделері білім беру процесінің барлық субъектілерінің кәсіби қызметі барысында туындайтын өзара қарым-қатынастарға әсер етпеуі тиіс.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық адалдық ережесінің негізгі мақсаттары мен қағидаттарын түсінудің маңыздылығы;

2. Академиялық адалдық, академиялық адалдық бұзушылықтардың түрлері, білім беру процесіне қатысушылардың құқықтары мен міндеттері, білім сапасын арттыру жөніндегі шаралар, оқу процесін ұйымдастыру және академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінде оқу нәтижелерін бағалау тетігі туралы білімнің қажеттілігі;

3. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Корпоративтік әдеп кодексінің негізгі ережелері.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық

адалдық Ережесі мен Корпоративтік әдеп кодексінің негізгі ережелерін білудің маңыздылығы мен қажеттілігі туралы өз құқықтары мен міндеттерін жүзеге асырудың қажетті шарты ретінде тұжырымдар жасалуы тиіс.

9. БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ

Кураторлық сағаттарды өткізу барысында білім алушыларды академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы негізгі ережелермен таныстыру қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Қазақстан Республикасының 2022-2026 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат тұжырымдамасының негізгі ережелері

2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасы Заңының негізгі ережелері

3. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының негізгі ережелері

4. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Әдеп жөніндегі кеңесі туралы негізгі ережелер

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды Қазақстан Республикасының 2022-2026 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат тұжырымдамасының негізгі ережелерімен таныстыру қажет. Тұжырымдамада атап өтілгендей, бүкіл ел бойынша сыбайлас жемқорлықтың алдын алу мәселелерінде мемлекеттік органдардың азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл арналарын құруға мүмкіндік берген «Адалдық алаңы» жобасы ауқымды. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім беру, парасаттылық пен сыбайлас жемқорлыққа «нөлдік төзімділік» идеологиясын ілгерілету. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы ұлттық қозғалысқа барлық мүдделі топтар: оқушылар, студенттер, оқытушылар, мемлекеттік қызметшілер, кәсіпкерлер, инвесторлар, тәуелсіз сарапшылар, еріктілер және

басқалар тартылған. Бакалавриаттың барлық мамандықтары бойынша білім беру бағдарламалары «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет негіздері» элективті пәнімен толықтырылды. Жемқорлыққа қарсы жоғары стандарттары бар бірқатар қазақстандық жоғары оқу орындары Академиялық адалдық лигасына бірікті. Сыбайлас жемқорлық фактілері туралы хабарлайтын және өзге де жолмен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда жәрдем көрсететін азаматтарды көтермелеудің сараланған жүйесі енгізілді. Енді сыйақылар пара немесе келтірілген зиян мөлшеріне байланысты төленеді, ол бұрынғыдай тіркелген түрде емес. Ең жоғары төлем төрт мың айлық есептік көрсеткішті құрауы мүмкін. Қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті арттыру бойынша кешенді шаралар қабылданды. «Транспаренси Қазақстан» қоғамдық қорының «Қазақстандағы сыбайлас жемқорлықтың жай-күйіне 2020 жылға мониторинг жүргізу» зерттеуі бойынша қазақстандықтардың 60% -ы сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте көмек көрсетуге дайын екендіктерін білдірді [24].

Қазақстан сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдан қоғамдық сананы түбегейлі өзгертуге, халықтың сыбайлас жемқорлық пен непотизмнің кез келген түрін қабылдамауына, алдын алу шараларының басымдығына көшуге бағытталған. Қол жеткізілген нәтижелерді, халықаралық стандарттар мен алдағы кезеңге арналған стратегиялық мақсаттарды ескеретін сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұтас саясатты жалғастыру жоспарлануда. Тиісті шаралар мен нысаналы көрсеткіштер елдің стратегиялық құжаттарында көзделген - «Қазақстан-2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты», Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі жалпыұлттық басымдықтары, Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспары, Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық қауіпсіздік стратегиясы, Қазақстан Республикасында мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі Тұжырымдамасы, Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясатының Тұжырымдамасы және басқалары. Аталған көрсеткіш сыбайлас жемқорлыққа қарсы шараларды ғана емес, саяси, әлеуметтік, экономикалық

реформаларды да бағалауды көрсететінін ескере отырып, оған қол жеткізу жөніндегі жұмысқа сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың барлық субъектілері тартылатын болады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әзірленген шаралар сыбайлас жемқорлықтың алғышарттарын, әсіресе «тұрмыстық» жағдайларды кешенді жоюға, жауапкершіліктің бұлтартпауын қамтамасыз етуге, азаматтық қоғамды сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға кеңінен тартуға бағытталатын болады.

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының негізгі ережелерімен таныстыру қажет [25]. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңның қабылдануымен алдын алу және қылмыстық-құқықтық құралдардың ақылға қонымды теңгерімімен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шараларының жүйесі құрылғанына назар аудару қажет. Қазіргі уақытта сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске сыбайлас жемқорлыққа қарсы ағарту және оның кез келген көріністеріне «нөлдік» төзімділік атмосферасын құру арқылы азаматтық қоғам белсенді тартылуда. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі тәуелсіз уәкілетті орган - Қазақстан Республикасының Президентіне бағынатын және есеп беретін Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі (Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет) құрылды. Мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының басты жолсерігі бола отырып, Агенттік өз қызметінде тиімді алдын алу, ауқымды ағарту, қоғаммен сындарлы әріптестік және қылмыстық-құқықтық шаралар элементтерін үйлестіреді. Жобалық басқару шеңберінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі үлгілік базалық бағытты енгізу әрбір мемлекеттік орган үшін сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметтің үйлестіруші әлеуетін күшейтті.

«Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы» жаңа Заңда мемлекеттік қызметтің «мансаптық» моделіне көшу қамтамасыз етілді, ашық конкурстық іріктеу, құзыреттілік негізінде ілгерілету тетіктері арқылы меритократия қағидаттары енгізілді. Командалық орын ауыстыру үшін жағдайлар

қысқартылды, мемлекеттік қызметшілердің тиімділігін бағалау жүйесі іргелі қайта қаралды, жұмыс нәтижелеріне байланысты еңбекақы төлеудің жаңа жүйесі сынақтан өткізілді. Мемлекеттік қызметшілердің этикалық кодексі жұмыс істейді, жергілікті және орталық мемлекеттік органдарда әдеп жөніндегі уәкілдер институты құрылды. Әдеп жөніндегі кеңестер жұмыс істейді. Мемлекеттік қызметшілер, Парламент депутаттары мен судьялар үшін шетелдік банктерде шоттарды иеленуге сыбайлас жемқорлыққа қарсы жаңа шектеу енгізілді. Жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын, сондай-ақ оларға теңестірілген мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті адамдарға және олардың отбасы мүшелеріне қызметтік міндеттерін орындауға байланысты сыйлық алуға және сыйға тартуға толық тыйым салу көзделген. Аталған адамдардың жақын туыстарымен, ерлі-зайыптыларымен және жекжаттарымен бірлескен қызметке (жұмысқа) жол бермеу туралы нормалар күшейтілді. Мемлекеттік лауазымға кандидаттар мемлекеттік ұйымда жұмыс істейтін туыстары туралы хабардар етуге міндетті.

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің 2015-2025 жылдарға арналған Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының негізгі ережелерімен таныстыру қажет. Стратегияда академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің табысты дамуының маңызды көрсеткіші университет жүзеге асыратын сыртқы және ішкі имиджді ұдайы жақсарту саясаты болып табылады, оның негізгі өлшемдерінің бірі жергілікті қоғамдастықтағы, академиялық жұртшылықтың көзінше, ұлттық және әлемдік рейтингтердегі университеттің оң бейнесі болып табылады. Корпоративтік басқару қағидаттарын табысты іске асыру жағдайында сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес үшін ғылыми-білім беру процесінің барлық қатысушыларының келісілген және үйлестірілген күш-жігері қажет. Сыбайлас жемқорлыққа төзбейтін көзқарас Университеттің әрбір қызметкері мен студентінің азаматтық ұстанымы, ал академиялық адалдық пен қол жетпеушілік - мінез-құлық нормасы болуы тиіс.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы 5 стратегиялық бағыттан тұрады.

Университеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының «Университетті басқару және кадр саясаты» атты бірінші стратегиялық бағыты университеттің профессорлық-оқытушылар құрамы мен қызметкерлерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы дүниетанымын арттыру бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты ұйымдастыру мен жүргізумен және жоғары оқу орнының сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметі процестерін тұрақты жұмыс істейтін ұйымдық қолдауды қамтамасыз етумен байланысты. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл білім беру процесін және басым бағыттар бойынша іргелі және қолданбалы зерттеулерді іске асыратын университеттің танылған ғылыми мектептерінің қызметін одан әрі дамытуды қамтамасыз етуге арналған. Барлық қоғам сыбайлас жемқорлықтың құрбаны болатынын, бірақ әсіресе сыбайлас жемқорлық құбылыстары мен іс-қимылдарының жастарға әсері қауіпті болатынын негізге ала отырып, университет ұжымы қажетті ресурстарды қоса алғанда, сыбайлас жемқорлық көріністеріне қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыру үшін қажетті жағдайларды қамтамасыз ету жөніндегі міндеттемелерді өзіне алады. Жоғары оқу орнындағы сыбайлас жемқорлықтың алдын алу процестеріне студенттер мен қызметкерлердің, сондай-ақ ЖОО қызметіне және оның нәтижелеріне мүдделі, жоғары оқу орнындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет мәселесі бойынша кері байланысты қамтамасыз ететін барлық адамдардың қатысуын қамтамасыз ететін шаралар кешенін дайындау және енгізу академиялық қоғамдастыққа жат құбылыс ретінде сыбайлас жемқорлықты жалпы сезінуді және қабылдауды қамтамасыз ете алады.

Университеттің «Білім беру процесіндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет» атты сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының екінші стратегиялық бағыты жемқорлыққа тұрақты иммунитеті бар жоғары білікті мамандарды даярлаумен, еңбекке адал және әділ қараумен байланысты, ол әрбір қазақстандықтың

табыстылығының, жоғары жетістіктерінің, білімі мен материалдық әл-ауқатының басты өлшемі: Отанға деген сүйіспеншілік, айналасындағыларға және салт-дәстүрлерге құрмет көрсету, білімге ұмтылу, еңбекқорлық, әдептілік және адалдық. Академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ-дың білім беру қызметі білікті мамандар даярлаудың көрсетілген қағидаттарына толық бағдарланған. Университет студенттерді кәсіби даярлау жүйесінде маңызды функцияларды орындайды: теориялық білімді өзектендіру, тереңдету және кеңейту, оларды нақты ахуалдық міндеттерді шешуде қолдану мүмкіндігін береді; болашақ мамандардың танымдық, шығармашылық белсенділігін, ойлау қабілетін, коммуникативтік және психологиялық қабілеттерін дамытады; кәсіби мақсаты бойынша міндеттерді орындауда теориялық және практикалық дағдыларды игеруге және жетілдіруге, алған білімін, іскерлігін тереңдетуге және бекітуге ұмтылатын болашақ маманның әлеуметтік белсенді тұлғасын қалыптастырады.

Үшінші стратегиялық бағыт «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет және тәрбие жұмысы» университет студенттерін әлеуметтік-құқықтық қолдаудың сапалы жаңа деңгейіне қол жеткізуге, өз елінің азаматы мен патриотын қалыптастыруға бағытталған. Жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеті, сыбайлас жемқорлыққа берік иммунитеті, оны көпшілік алдында айыптаусыз сыбайлас жемқорлық көріністерін азайту бойынша қалаған нәтижеге қол жеткізу мүмкін емес. ЖОО жастарында сыбайлас жемқорлық көріністерін еңсеру қажеттілігін ескере отырып, патриоттық сезімді және белсенді азаматтық ұстанымды тәрбиелеуді ұйымдастыру «заңдылық», «әділдік», «тең құқықтылық», «жауапкершілік» негізгі құқықтық қағидаттарына негізделеді. Университетте студенттің жеке басын жан-жақты дамыту үшін сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлықтың, сыбайлас жемқорлыққа «нөлдік» төзімділікті насихаттаудың және әлеуметтік маңызды және патриоттық құндылықтарды іске асырудың сыбайлас жемқорлыққа қарсы стандарттарына жауап беретін барлық жағдайлар жасалған.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметті ақпараттық және ғылыми қамтамасыз ету» төртінші стратегиялық бағыты

инновациялық ғылыми-білім беру ортасын құруға, персонал мен білім алушылардың біліктілігінің жоғары деңгейін арттыруға, зерттеу базасын нығайтуға байланысты. Университет алдында сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласында оларды одан әрі қолдану мақсатында университеттің профессор-оқытушылар құрамының перспективалық ғылыми-зерттеу әзірлемелерін анықтау және ілгерілету міндеті қойылады.

«Мемлекеттік органдармен және жұртшылықпен әріптестік және ынтымақтастық» бесінші стратегиялық бағыты қоғамды сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті қалыптастыруда шоғырландыру қағидатына негізделген және басқа ЖОО-лармен әріптестік байланыстарды кеңейтуге және тереңдетуге және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелерінде мемлекеттік органдармен ынтымақтастыққа бағытталған. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы шараларды тиімді іске асыру қоғамның барлық мүшелерінің белсенді қатысуынсыз, жаппай сыбайлас жемқорлыққа қарсы қозғалыссыз мүмкін емес. Мемлекет пен қоғамның бірлігі мен өзара сенімі ғана жемқорлыққа табысты қарсы тұруға мүмкіндік береді.

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушыларды Әдеп жөніндегі кеңес туралы негізгі ережелермен таныстыру қажет. Университетте Әдеп жөніндегі кеңес жұмыс істейді, ол еңбек тәртібі, сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы, Корпоративтік әдеп кодексін, университеттің академиялық адалдық ережесін сақтау мәселелерін қарайтын консультативтік-кеңесші орган болып табылады. Сіз Кеңеске өзіңіздің академиялық, лауазымдық, еңбек құқықтарыңыз бұзылған, ұжымда жанжалды жағдайлар туындаған жағдайларда жүгіне аласыз. Жазбаша өтінішті университеттің кеңсесі арқылы, корпоративтік e-mail: office@ksu.kz немесе сайтқа «Кері байланыс» бөліміне (Басқарма Төрағасы - Ректордың блогы, Әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректордың блогы) кіру арқылы беруге болады. Кеңес құрамына университеттің кәсіподақ одағының төрағасы, студенттер өкілдері, Заң басқармасының, персоналды басқарудың басшысы және әкімшілік-басқару персоналының өкілдері кіреді. Әдеп жөніндегі кеңестің төрағасы Әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі

Проректор болып табылады. Кеңес құрамына университеттің кәсіподақ одағының төрағасы, студенттер өкілдері, Заң басқармасының басшысы, Персоналды басқару басқармасының басшысы және әкімшілік-басқару персоналының өкілдері кіреді. Әдеп жөніндегі кеңестің төрағасы Әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор болып табылады.

Университетте комплаенс-қызмет құрылды, оның қызметі қызметкерлер мен білім алушылардың заңнамада және университеттің ішкі құжаттарында көзделген сыбайлас жемқорлыққа қарсы талаптарды сақтауын қамтамасыз етуге бағытталған. Бұл қызметтің негізгі мақсаты қызметкерлер мен білім алушылардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманы, Корпоративтік әдеп кодексін, Ішкі тәртіп ережелерін сақтауын қамтамасыз ету, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі іс-шаралардың іске асырылуына мониторингті жүзеге асыру болып табылады.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, мынадай мәселелер ашылуы тиіс:

1. Қазақстан Республикасының 2022-2026 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат тұжырымдамасының және «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының негізгі ережелерін түсінудің маңыздылығы;

2. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің 2015-2025 жылдарға арналған Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының негізгі ережелерін және академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Әдеп жөніндегі кеңесі туралы білу қажеттілігі.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша Қазақстан Республикасында жүзеге асырылып жатқан Сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат туралы білімнің маңыздылығы мен қажеттілігі туралы және академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінде оны іске асыру жөніндегі шаралар туралы қорытынды жасалуы тиіс.

10. БІЛІМ АЛУШЫЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ АТА-АНАЛАРЫНЫҢ ЗАҢДЫ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Кураторлық сағаттарды өткізу барысында білім алушыларды білім беру процесінің барлық субъектілерінің жауапкершілігі туралы негізгі ережелермен

таныстыру қажет. Сабақты өткізу барысында куратор мынадай сұрақтарды ашуы тиіс:

1. Білім беру процесі субъектілерінің заңнамалық актілердегі жауапкершілігі

2. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің корпоративтік нормаларындағы білім беру процесі субъектілерінің жауапкершілігі

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушылардың назарын тұлға құқықтарының болуы міндеттермен өзара байланысты екендігіне аударған жөн.

Міндеттер – бұл адамның әлеуметтік қажетті мінез-құлқының шаралары, олардың орындалмағаны үшін заңды жауапкершілік қарастырылған. Заңды жауапкершілік корпоративтік нормалармен және әлеуметтік жауапкершіліктің басқа да түрлерімен (мысалы, моральдық-адамгершілік жауапкершілікпен) толықтырылады.

Заңды жауапкершілік – адамның құқықтық нормалардың бұзылуына байланысты мүліктік немесе өзге де сипаттағы қолайсыз салдарларға (әртүрлі айыруларға және/немесе шектеулерге) ұшырауы болып табылатын мемлекеттік мәжбүрлеу шарасы.

Заңды жауапкершіліктің әртүрлі түрлері бар, неғұрлым кең таралған бөлініс - қылмыстық, әкімшілік, тәртіптік, азаматтық-құқықтық, материалдық жауапкершілік.

Құқық бұзушылық түрлеріне қарай заңды жауапкершіліктің түрлері:

а) Қылмыстық-құқықтық жауапкершілік - қылмыстық құқық нормаларында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін адамға қолданылатын жауапкершілік. (Мысалы, жеке адамға қарсы, отбасы мен кәмелетке толмағандарға қарсы, адамның конституциялық және өзге де құқықтары мен

бостандықтарына қарсы, қоғамдық қауіпсіздік пен қоғамдық тәртіпке қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар)

ә) Әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамада көзделген әкімшілік теріс қылықтар жасағаны үшін әкімшілік-құқықтық жауапкершілік туындайды. (Мысалы, білім беру қызметі саласындағы мемлекеттің талаптарын сақтамағаны, педагогқа қызметтік міндеттерін орындау кезінде құрметтемеушілік көрсеткені үшін әкімшілік жауапкершілік, ұсақ бұзақылық - қоғамдық орындарда әдепсіз сөйлеу, ортақ пайдаланылатын орындарды ластау және т.б.)

б) Тәртіптік жауапкершілік тәртіптік теріс қылық үшін, яғни еңбек, әскери, қызметтік тәртіпті бұзғаны үшін (Мысалы, университеттің ішкі тәртіп ережелерінің және өзге де ішкі ережелерінің талаптарын орындамағаны үшін) туындайды.

в) Азаматтық-құқықтық жауапкершілік азаматтық теріс қылық жасағаны үшін туындайды және әдетте мүліктік сипаты бар ықпал ету шараларын қолданудан тұрады. (Мысалы, бакалавр, магистр даярлау бойынша білім беру қызметтерін көрсету шартының талаптарын орындамау).

г) Қызметкерлер кәсіпорынға, мекемеге, ұйымға келтірілген материалдық зиян үшін материалдық жауапкершілікте болады. (Мысалы, мүліктің бүлінуі мүмкін университетке мүліктік зиян келтіргені үшін жауапкершілік).

Білім беру саласындағы неғұрлым кеңінен және егжей-тегжейлі заңды жауапкершілік Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінде бекітілген [27] (жауапкершілік 2022 жылы ең төменгі есептік көрсеткіштерде (АЕК) белгіленген бір есептік көрсеткіш 3063 теңгеге тең):

1) ата-ананың немесе өзге де заңды өкілдердің білім беру саласындағы заңнамада көзделген ***міндеттерді орындамауы немесе тиісінше орындамауы*** ескерту жасауға немесе 5 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

2) Егер оқу және тәрбие процесі кезінде білім беру ұйымдары тәрбиеленушілерінің, білім алушылары мен қызметкерлерінің денсаулығына жеңіл зиян келтіруге, оларға ұқыпсыз немесе жосықсыз қарау салдарына әкеп соқса, ***білім беру ұйымы басшысының немесе өзге де лауазымды адамының***

міндеттерін орындамауы немесе тиісінше орындамауы 50 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

3) Білім беру ұйымдарының білім беру саласындағы талаптарды бұзуы:

а) білім беру ұйымдары қызметінің үлгі қағидаларын сақтамауы;

б) білім беру ұйымдарына қабылдаудың үлгілік қағидаларын сақтамауы;

в) білім алушыларды білім беру ұйымдарының үлгілері бойынша ауыстырудың және қайта қабылдаудың үлгілік қағидаларын сақтамауы;

г) білім беру ұйымдарында білім алушыларға академиялық демалыстар берудің үлгілік қағидаларын сақтамауы;

д) жоғары оқу орындарының профессор-оқытушылар құрамы мен ғылыми қызметкерлерінің лауазымдарына конкурстық орналасудың үлгілік қағидаларын сақтамаған жағдайда,

лицензияның қолданылуын тоқтата тұрып, лауазымды адамдарға - 10 АЕК мөлшерінде, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға - 15 АЕК мөлшерінде, орта кәсіпкерлік субъектілеріне - 20 АЕК мөлшерінде, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне - 25 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

4) *Білім беру ұйымдарында саяси партиялардың ұйымдық құрылымдарын құру және олардың қызме етуі* -

лауазымды адамдарға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне - 10, орта кәсіпкерлік субъектілеріне - 15, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне 20 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

5) *Ұсынылатын білім беру қызметтерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының талаптарына сәйкес келмеуі, сондай-ақ мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары талаптарының өзге де бұзылуы* -

лицензияның қолданылуын тоқтата тұрып, лауазымды адамдарға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға - 15, орта кәсіпкерлік субъектілеріне - 20, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне 30 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

6) Білім беру ұйымдарының балалардың денсаулығы мен дамуына зиян келтіретін ақпаратқа қол жеткізуін шектеуге арналған байланыс операторларының қызметтерін пайдалана отырып, білім алушылар мен тәрбиеленушілердің Интернет желісіне қол жеткізуін қамтамасыз ету жөніндегі талаптарды сақтамауы, -

лауазымды адамдарға 10 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

7). Қазақстан Республикасының педагог мәртебесі туралы заңнамасын бұзуы:

а) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларды қоспағанда, оны кәсіптік міндеттерімен байланысты емес жұмыс түрлеріне тартуға;

б) одан Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы заңнамасында көзделмеген есептілікті не ақпаратты талап етіп алдыруға;

в) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделмеген тексерулер жүргізуге;

г) оған тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алу бойынша міндетті жүктеуге;

д) Мемлекеттік орта білім беру ұйымдарының педагогтерін олар кәсіптік қызметін жүзеге асыру кезінде мемлекеттік емес ұйымдардың іс-шараларын өткізуге тартуға жол берілмейді, -

ескерту жасауға әкеп соғады, ал әкімшілік жаза (ескерту) қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалса, -

лауазымды адамдарға - 20 АЕК мөлшерінде, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға - 60 АЕК мөлшерінде, орта кәсіпкерлік субъектілеріне - 80 АЕК мөлшерінде, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне - 120 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

8. Педагогтің кәсіптік қызметімен айналысуға қол жеткізуді шектеу:

а) соттың заңды күшіне енген үкіміне сәйкес педагогтің кәсіптік қызметін жүзеге асыру құқығынан айырылған;

ә) Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп танылған;

б) медициналық қарсы көрсетілімдері бар, сондай-ақ психикалық және (немесе) наркологиялық есепте тұрған;

в) техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білімі туралы құжаттары жоқ адамдар;

г) Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінде көзделген өзге де шектеулер негізінде жіберілмейді,-

25 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Педагогтардың, тәрбиешілердің және ата-ананың (заңды өкілдердің) жауапкершілігі Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексте бекітілген:

1) *Ата-ананың немесе басқа да заңды өкілдердің* кәмелетке толмаған балаларды тәрбиелеу және (немесе) оларға білім беру, олардың құқықтарын және (немесе) мүдделерін қорғау жөніндегі, сондай-ақ оларға күтім жасау және күтіп-бағу жөніндегі міндеттерді орындамауы –

10 айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

2) *Жоғары тұрған тармақта көзделген әрекеттер*, (1-тармақта) ата-ананың немесе осы міндеттер жүктелген өзге де адамның, сол сияқты педагогтің немесе білім беру, денсаулық сақтау ұйымының немесе өзге де ұйымның тәрбиелеу және (немесе) білім беру жөніндегі міндеттер жүктелген басқа да жұмыскерінің жасаған, кәмелетке толмаған адамның алкогольдік ішімдіктерді, есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді тұтынуына не қаңғыбастықпен немесе қайыршылықпен айналысуына не оның қылмыстық не әкімшілік құқық бұзушылық белгілері бар қасақана іс-әрекет жасауына алып келген іс-әрекеті –

20 есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға алып келеді.

3) *Білім беру ұйымдары қызметкерлерінің* білім беру ұйымдарында кәмелетке толмағандардың қылмыстық не әкімшілік құқық бұзушылық белгілері бар іс-әрекеттер

(әрекетсіздік) жасау фактілері туралы, сондай-ақ білім беру, денсаулық сақтау, халықты әлеуметтік қорғау ұйымдарынан тыс кәсіби қызметіне байланысты өздеріне белгілі болған фактілер туралы құқық қорғау органдарына хабарламауы, егер бұл әрекеттерде қылмыстық жаза қолданылатын әрекет белгілері болмаса. -

жеке тұлғаларға - 5 АЕК, лауазымды адамдарға 10 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

4) Педагогқа өзінің лауазымдық міндеттерін орындау кезінде әдепсіз сөзбен, әдепсіз мінез-құлықпен, қорлаумен, әдепсіз ымдау (белгілер), заттарды көрсетумен, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарын немесе телекоммуникация желілерін пайдалана отырып, құрметтемеушілік білдіру жеке тұлғаларға 30 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

5) *Жоғары тұрған тармақта көзделген әрекеттер*(4-тармақ) он екі жастан он алты жасқа дейінгі кәмелетке толмағандар жасаған іс-әрекеттер ата-аналарға немесе оларды алмастыратын адамдарға 20 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Кураторлық сағатты өткізу барысында білім алушылардың назарын Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің корпоративтік актілерінде бекітілген жауапкершілікке аударған жөн.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық саясатында мынадай жауапкершілік түрлері (материалдық немесе ұйымдастырушылық сипаттағы қолайсыз салдар) бекітіледі:

1) Оқу сабақтарының кестесіндегі сағаттардың 50%-ын себепсіз босатқан білім алушы ағымдық тапсырмалардың орындалу сапасына қарамастан емтиханға жіберілмейді. Оқу сабақтарын белгілі бір себептермен өткізіп алған білім алушы факультет деканының өкімі негізінде бақылаудың барлық түрлерін тапсыру мерзімін ұзартуға құқығы бар. Өкім шығару үшін білім алушының растайтын құжаттары бар өтініші негіз болып табылады.

2) Академиялық кезеңде себепсіз 60 және одан да көп жиынтық сағат босатқан білім алушы университетпен байланысын жоғалтқаны үшін оқудан шығарылады.

3) Емтиханда «F» деген баға алған жағдайда білім алушы осы оқу пәніне ақылы негізде қайта жазылады, барлық сабақ түрлеріне қатысады, оқу бағдарламасына сәйкес оқу тапсырмаларын орындайды және қорытынды бақылауды қайта тапсырады.

4) Емтиханда қанағаттанарлықсыз «FX» («қанағаттанарлықсыз») деген баға алған білім алушы аралық аттестаттау кезеңінде ақылы негізде қайта тапсыруға құқығы бар. Бұл ретте емтихан тапсыру нысанасы қызмет көрсету кафедрасының қалауы бойынша өзгертіледі. «FX» бағасын қайта алған жағдайда білім алушы ақылы негізде қайта оқу курсына/жазғы семестрге жіберіледі.

5) Жеке оқу жоспарын толық көлемде орындамаған білім алушы сол оқу курсына қайта қалады. Бұл жағдайда оқыту бұрын қабылданған немесе жаңадан қалыптастырылған жеке оқу жоспары бойынша жүзеге асырылады.

6) Білім алушы мынадай жағдайларда университеттен шығарылады:

А) өз еркімен;

Б) академиялық үлгермеушілігі үшін;

В) ЖОО-мен байланысын жоғалтқаны үшін;

Г) академиялық адалдық қағидаттарын, Ішкі тәртіп ережесін, ҚарУ –дың Жарғысын бұзғаны үшін;

Д) білім беру қызметтерін көрсету туралы шарттың талаптарын бұзғаны үшін, оның ішінде оқу құнын төлемегені үшін.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің Жарғысында осы негіздерден басқа оқудан шығарудың басқа да негіздері көзделген:

- оқуын жалғастыру үшін басқа білім беру ұйымына ауысуына байланысты;

- мемлекеттік қорытынды аттестаттауда қанағаттанарлықсыз баға алу;

- академиялық демалыстан шықпауына байланысты.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің академиялық адалдық ережесінде білім беру үдерісіне қатысушылар академиялық адалдық қағидаларын бұзғаны үшін моральдық және тәртіптік жауапкершілікке ие болады деген ереже бекітілген.

- Академиялық адалдық қағидаттары бұзылған жұмыстар қабылданбайды және бағаланбайды.

- Академиялық адалдық ережесі бұзылған жағдайда қызметкерлерге ескерту, сөгіс, қатаң сөгіс, университеттен шығару сияқты тәртіптік жазалардың түрлері қолданылуы мүмкін.

- Академиялық адалдық ережесін бұзған білім алушы деканның шешімі бойынша бақылау рәсімін қайта тапсыруға, жазғы семестрге ақылы негізде баруға жіберілуі мүмкін. Факультет деканы білім алушыны оқудан шығару, бітірушінің Diploma Supplement-қа академиялық адалдық қағидаттарының бұзылуы туралы жазба енгізу туралы ұсыныспен КарУ-дың Әдеп жөніндегі кеңесіне жүгінуге құқылы.

Білім беру процесінің барлық субъектілерінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің корпоративтік (ішкі) құжаттарында бекітілген, олар университеттің сайтында орналасқан, сондай-ақ білім беру қызметтерін көрсету шартында бекітілген. Осы құжаттардың нормаларын білу және оларды дұрыс орындау оларды орындамағаны үшін жауапкершіліктен аулақ болады. Білім беру қызметінің барлық субъектілері студенттер, оқытушылар, университет әкімшілігінің өкілдері өзара байланыста болады, олар университеттің құқықтық нормаларымен және ішкі нормаларымен реттеледі. Бұл ережелер мен мінез-құлық нормаларын білмеу оларды бұзғаны үшін жауапкершіліктен босатпайды.

Осылайша, сабақ барысында студенттермен пікірталас (талқылау) өткізіліп, келесі мәселелер ашылуы керек:

1. Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтаудың маңыздылығы;
2. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің оқу және

тәрбие процесін реттейтін ішкі құжаттарын, сондай-ақ білім беру қызметінің тараптарына олардың орындалмағаны үшін жауапкершіліктің әртүрлі түрлерін көздейтін өзара құқықтар мен міндеттерді жүктейтін өзге де құжаттарды білу қажеттілігі.

Сабақты өткізу қорытындысы бойынша Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің білім беру қызметтерін көрсету шартының ережелерін және ішкі актілерін орындамау, жасалған құқық бұзушылықтар үшін өз құқықтары мен міндеттері және жауапкершілік түрлері туралы білімнің маңыздылығы мен қажеттілігі туралы қорытынды жасалуы тиіс.

Әдебиеттер тізімі

1 Обзор культурных прав: природа, вопросы и вызовы //Официальный сайт Организации Объединенных наций. Объединенные нации, права человека, Управление Верховного комиссара

//<https://www.ohchr.org/ru/Issues/CulturalRights/Pages/MappingCulturalRights.aspx>

2 Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылғы 30 тамыз (2022.08.06. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) // «Заң» дерекқоры.
https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51005029

3 Қазақстан Республикасының «Тіл туралы» 1997 жылғы 11 шілдедегі Заңы // «Адилет» дерекқоры.
https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000151_

4 Сазонникова Е.В. Конституционное право и концепт «культура». – Воронеж: Научная книга, 2011. – 152 с.

5 Қазақстан Республикасының «Мәдениет туралы» 2006 жылғы 15 желтоқсандағы Заңы // «Адилет» дерекқоры
https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z060000207_

6 Конвенция ООН «Об охране и поощрении разнообразия форм культурного самовыражения» принята 20 октября 2005 года Генеральной конференцией ООН по вопросам образования науки и культуры // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/cultural_expression.shtml

7 Patrice Meyer-Bisch, Les droits culturels, une catégorie sous-développée des droits de l'homme, Actes du VIIIe Colloque interdisciplinaire sur les droits de l'homme à l'Université de Fribourg (Editions Universitaires Fribourg, Suisse, 1993).

8 Программа развития Организации Объединенных Наций (ПРООН), Доклад о развитии человека 2004 года (Нью-Йорк, 2004 год), Конвенция ЮНЕСКО «Об охране и поощрении разнообразия и культурного самовыражения» (2005 год).

9 Всеобщая декларация ЮНЕСКО «О культурном разнообразии». Принята 2 ноября 2001 года Генеральной конференцией ООН по вопросам образования, науки и культуры

[//https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml](https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml)

10 Доклад Независимого эксперта в области культурных прав Ф.Шахид, представленный в соответствии с резолюцией 10/23 Совета по правам человека. Совет по правам человека. Генеральная Ассамблея ООН [//https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/14/36](https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/14/36)

11 Культурные права человека. Глоссарий.ru [// http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RKzr;yzwt:lvwgig!,lruiqlg](http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RKzr;yzwt:lvwgig!,lruiqlg)

12 Волкова Н.В. Защита культурных прав человека в международном праве: диссертация кандидата юридических наук: 12.00.10 / Волкова Н.В.; [Рос. ун-т дружбы народов].- Москва, 2013.- 209 с.

13 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі Заңы [// https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30119920](https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30119920)

14 Қазақстан Республикасының Конституциясы. Ғылыми-практикалық түсіндірме. – Астана, 2018. – 664 б.

15 Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012. [// http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/6b08530edad66747252fe4b34361d250e7af65ac/](http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/6b08530edad66747252fe4b34361d250e7af65ac/)

16 Кодекс Республики Беларусь об образовании от 13.01.2011 года [// Информационная система «Параграф» https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30926305&pos=617;37#pos=617;37](https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30926305&pos=617;37#pos=617;37)

17 Закон Кыргызской Республики на образование от 30.04.2003 года [// Централизованной банк данных правовой информации Кыргызской Республики http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru18/](http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru18/)

18 Ustawa O systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. [// https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=1](https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=1) 19. Constitution of the Portuguese Republic: passed by decree of the Constituent Assembly on 2 April 1976. URL: <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic>

19. Методология педагогики в контексте современного научного знания

// Сборник научных трудов Международной научно-теоретической конференции, посвящённой 90-летию со дня рождения В.В. Краевского (22 сентября 2016г.) / Редактор-составитель А.А.Мамченко. – М.: ФГБНУ «Институт стратегии развития образования РАО», 2016. 382 с

20 Тиісті үлгідегі және түрдегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы (ҚР БжҒМ-нің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығы)// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017657>

21 Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы. (2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығы) // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1100006976>

22 Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы (ҚР БжҒМ-нің 2018 жылғы 31 қазандағы № 600 бұйрығы) // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017669>

23 Білім беру ұйымдарына қашықтан оқытуды ұсыну бойынша қойылатын талаптарды және қашықтан оқыту бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы (ҚР БжҒМ-нің 2015 жылғы 20 наурыздағы № 137 бұйрығы)// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010768>

24 Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының 2022 – 2026 жылдарға арналған тұжырымдамасы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2200000802>

25 «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы Заңы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33478302

26 «Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі № 453-І Заңы // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000416>

27 «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V Кодексі // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000235>

Содержание

1. Культурные права как особый комплекс прав и свобод Человека.....	62-64
2. Культура и культурные права.....	64-68
3. Понятие культурных прав.....	68-71
4. Культурные права в законодательстве.....	71-76
5. Права обучающихся и культурные права.....	76-79
6. Основные культурные права.....	79-84
7. Реализация культурных прав в процессе проведения учебных занятий.....	84-93
8. Культурные права в корпоративном поведении обучающихся и преподавателей.....	93-100
9. Противодействие коррупции в образовательном процессе.....	100-108
10. Юридическая ответственность педагогов, обучающихся и их родителей.....	108-116
Список литературы.....	117-119

1. КУЛЬТУРНЫЕ ПРАВА КАК ОСОБЫЙ КОМПЛЕКС ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА

В процессе социально-культурной адаптации студентов в учебный и воспитательный процесс кураторам студенческих групп необходимо ознакомить студентов с культурными правами, рассматриваемыми как особый комплекс прав и свобод человека.

Необходимо уделить внимание следующим вопросам:

1. Роль и значение правовой культуры
2. Значение культурных прав
3. Закрепление культурных прав в правовых нормах

Эти вопросы могут быть раскрыты следующим образом:

На протяжении всей истории человечества культура является базовым фактором прогрессивного развития, при этом в современных условиях общий уровень культуры общества является основой социальных взаимосвязей. По существу, современные общественные отношения и есть культура в её практической реализации. В современных условиях важное значение приобретают проблемы развития правовой культуры, которая в большой степени зависит от уровня общей культуры общества как совокупности социальных и морально-нравственных ценностей, определяющих поведение человека. На сегодняшний день проблема повышения правовой культуры и общей культуры общества является актуальной и развитие культурных прав призвано улучшить эту ситуацию. В этом контексте культурные права рассматриваются как возможности личности в сфере образования, культуры, науки, творчества, направленные на реализацию своих и общественных потребностей и интересов. С юридической точки зрения культурные права - это юридически закрепленные возможности человека в сфере научной, творческой, интеллектуальной деятельности охватываемой понятием современная культура. Наличие и реализация культурных прав является базовой предпосылкой формирования правового поведения, определенного в праве как правомерное и социально одобряемое поведение. Это поведение должно стать основой всех

общественных отношений в современном гражданском обществе и правовом государстве. К культурным правам можно отнести и претензии общества на организованную систему юридических и организационных средств, призванных обеспечить доступ к наиболее важным социальным, материальным, идеологическим ценностям современного общества.

Организация Объединенных Наций рассматривает культурные права человека как индивидуальную и коллективную возможность развивать и выражать свои человеческие качества, свое видение мира и смысл, который они придают своему существованию и развитию, посредством ценностей, воззрений, языков, знаний и искусства, институтов и образа жизни. При этом подчеркивается, что сутью культурных прав является не защита культуры как таковой или культурного наследия самого по себе, а создание условий, которые позволят людям без какой-либо дискриминации получить доступ к культурной жизни, участвовать в ней и вносить свой вклад во все ее аспекты постоянно меняющимися способами [1]. Культурные права как возможности закреплены и в статье 19 Конституции Республики Казахстан «...культурные права закрепляются как возможности пользования родным языком и культурой, правом на свободный выбор языка общения, воспитания, обучения и творчества которыми располагает каждый человек» [2]. Эти положения конкретизируются в отраслевом законодательстве и в межотраслевых институтах национального права. Это такие права личности как право на свободный выбор языка общения, который обеспечивается всей системой законодательства, в первую очередь Законом Республики Казахстан «О языках» от 11 июля 1997 года. Этот закон устанавливает правовые основы функционирования языков в Казахстане, определяет обязанности государства в создании условий для их изучения и развития, обеспечивает одинаково уважительное отношение ко всем, без исключения употребляемым в стране языкам. В Законе закрепляется предмет правового регулирования – это общественные отношения, возникающие в связи с употреблением языков в деятельности

государственных, негосударственных организаций и органах местного самоуправления, при этом закон не регламентирует употребление языков в межличностных отношениях и религиозных учреждениях [3]. Именно посредством языка обеспечивается доступ к культурным ценностям и средствам, позволяющим реализовать свои права в сфере деятельности государственных органов, судопроизводства, сделок, образования, науки и культуры, печати и средств массовой информации. Язык является основным средством реализации потребностей личности в сфере науки, литературы, искусства, образования и культуры и других сферах общественной жизни.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Современная культура и правовая культура как основа поведения студента в ходе воспитательного и учебного процесса;

2. Культурные права человека как фактор регулирующий поведение людей и влияние на них правовых норм.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы:

О важности культуры в современном обществе; определяющей роли правовой культуры; необходимости знания и понимая культурных прав, а также приоритетности правовых норм в процессе регулирования общественных отношений.

2.КУЛЬТУРА И КУЛЬТУРНЫЕ ПРАВА

Социально-культурная адаптация студентов в учебный и воспитательный процесс осуществляется посредством проведения занятий кураторами студенческих групп. В ходе этой адаптации необходимо уделить внимание следующим вопросам:

- 1.Понятие культуры

2. Культурные права и культурные ценности

- 3.Культурные права в международных актах

Эти вопросы могут быть раскрыты следующим образом:

Культура является всеобъемлющим понятием, включающим в себя многие категории, признанные обществом в качестве культурных ценностей. Культурные права - это средства, приемы и способы, обеспечивающие доступ к культурным ценностям и иным категориям, включаемым в эту сферу (образование, наука, искусство, творчество и другие социальные ценности, регулирующие и определяющие поведение человека). Необходимо согласиться с мнением, что: «...в современном мире культура становится значимым ресурсом социально- экономического развития, позволяющим обеспечить лидирующее положение страны в мире. Утверждение приоритета культуры призвано обеспечить более высокое качество общества, его способность к гражданскому единству, к определению и достижению общих целей развития. Главным условием их реализации является формирование нравственной, ответственной, самостоятельно мыслящей, творческой личности» [4].

Конституционные нормы, касающиеся обеспечения доступа каждой личности к культуре, детализируются в Законе Республики Казахстан «О культуре» от 15 декабря 2006 года. В этом законе культура определяется как совокупность культурных ценностей, которые направлены на гармоничное развитие личности, воспитание патриотизма и удовлетворение эстетических потребностей и интересов граждан. При этом культурные ценности определяются как материальные и нематериальные ценности светского и религиозного характера, имеющие историческое, художественное, научное или иное культурное значение [5]. К материальным культурным ценностям относятся предметы, вещи, объекты материального мира, имеющие важное социальное значение для современной культуры. К нематериальным культурным ценностям относятся обычаи, знания, навыки, правила поведения, передаваемые из поколения в поколение, имеющие культурное значение. В статье 10 Закона Республики Казахстан «О культуре» закрепляются права граждан на осуществление творческой деятельности в соответствии со своими способностями путем самостоятельного выбора сферы их приложения, форм реализации и получения

профессионального образования. Гражданам обеспечивается право на приобщение к культурным ценностям и отмечается, что ограничение этого права может определяться только особым режимом объектов национального культурного достояния. Наличие культурных прав предполагает и обязанности граждан в области культуры, к которым относятся:

- 1) обязанность граждан соблюдать требования законодательства в области культуры;
- 2) обязанность заботиться о сохранении исторического и культурного наследия;
- 3) беречь памятники истории и культуры, природные ценности;
- 4) уважать национальную культуру, обычаи и традиции казахского народа и этнических групп, государственный язык и другие языки [5].

Таким образом, в понятие «культурные права» входят права и обязанности человека и гражданина, представляющие систему юридически закрепленных правовых норм, регламентирующих и обеспечивающих доступ каждого к материальным и нематериальным культурным ценностям с целью гармоничного существования и развития личности в современном казахстанском обществе.

Несмотря на значимость культурных прав для всей системы прав человека в правовой науке и международных стандартах имеются разные определения культурных прав, включающих в себя различные признаки и свойства этого политико-правового явления. В Конвенции ООН «Об охране и поощрении разнообразия форм культурного самовыражения» подчеркивается, что культурное разнообразие создает богатый и многообразный мир, который расширяет диапазон выбора и обеспечивает питательную среду для человеческих возможностей и ценностей, являясь, движущей силой устойчивого развития для сообществ, народов и наций [6]. В докладе Независимого эксперта в области культурных прав г-жи Фарида Шахид Совету по права человека ООН отмечается, что культурные права характеризуются как недостаточно развитые по сравнению с другими правами человека. Такой подход

приводит к тому, что иногда они рассматриваются как менее приоритетные права человека, однако исходя из резолюции 10/23 Совета по правам человека, культурные права представляют неотъемлемую часть прав человека [7]. Культурные права в полной мере понимаются как часть более широкой системы прав человека, они основаны на действующих нормах и принципах международного права прав человека, они позволяют глубоко понять принцип универсальности прав человека с учетом культурного разнообразия. Кроме того, культурные права являются важнейшими средствами развития, поддержания мира, искоренения нищеты [8] и укрепления социальной сплоченности, а также взаимного уважения и понимания между отдельными лицами и группами людей при всем их разнообразии. При этом отмечается, что на международном уровне не дано официальное определение культурным правам человека. В качестве основного международного документа рассматривается «Всеобщая декларация о культурном разнообразии», поскольку в ней перечислены права, прямо относящиеся к культурным правам. В соответствии со статьей 5 Декларации необходимым условием для развития творческого разнообразия является реализация в полном объеме культурных прав [9], как они определены в статье 27 Всеобщей декларации прав человека и в статьях 13 и 15 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах. Соответственно, каждый человек должен иметь возможность для самовыражения, творчества и распространения своих произведений на любом языке по своему выбору, в частности на своем родном языке; каждый человек имеет право на качественное образование и профессиональную подготовку в условиях полного уважения его культурной самобытности; каждый человек должен иметь возможность участвовать в культурной жизни по своему выбору и придерживаться своих культурных традиций при условии соблюдения прав человека и основных свобод [10]. Таким образом, культурные права в международных актах закрепляют наиболее важные возможности развития каждого человека

посредством различных видов и форм творчества с учетом реализации всего комплекса прав человека.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Роль и значение культурных ценностей в учебном и воспитательном процессе;

2. Культурные права и обязанности человека в национальном и международном праве как фактор регулирующий поведение студентов и преподавателей.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы:

О важности культурных ценностей в современном обществе; определение материальных и нематериальных ценностей; необходимости осуществления своих прав и обязанностей в сфере культурных прав человека.

3. ПОНЯТИЕ КУЛЬТУРНЫХ ПРАВ

Раскрытие понятия культурных прав является важным фактором социально-культурной адаптации студентов в учебном и воспитательном процессе. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Различные подходы к пониманию культурных прав

2. Признаки культурных прав

3. Виды культурных прав

Эти вопросы могут быть раскрыты следующим образом:

В современной правовой науке дается большое количество определений понятия «культурные права». Культурные права определяются в качестве особого комплекса прав и свобод человека, гарантированных конституцией или законом и представляющих возможности самореализации человека в сфере культурной и научной жизни. К культурным правам относятся: право на образование; свобода преподавания; свобода творчества; право на участие в культурной жизни и пользование учреждениями культуры; право на доступ к культурным

ценностям [11]. В диссертационных исследованиях культурные права рассматриваются отдельными специалистами как совокупность культурных прав или нормативных элементов культурных прав, указывающие на то, что они охватываются понятиями равенства и недискриминации, свободы от вмешательства в осуществление культурной жизни (свободу творчества и содействия развитию культуры). Это свобода выбирать культуру, участвовать в культурной жизни и менять свой выбор (свободу выражать свою собственную культуру), свобода распространять информацию, свобода осуществлять международное сотрудничество. К культурным правам относят право на участие в определении, подготовке и осуществлении культурных стратегий и другие элементы, связанные с правом на участие в культурной жизни и являющиеся результатом взаимозависимости культурных прав и других прав человека. По мнению ученых правоведов и специалистов, культурные права связаны с широким кругом вопросов, таких как самовыражение и творчество (включая различные материальные и нематериальные виды искусства), с распространением информации и использованием различных коммуникационных средств. К культурным правам относятся язык, самобытность и принадлежность к различным общинам, а также формирование особых представлений о мире и ведение определенного образа жизни, образование и профессиональная подготовка, доступ, содействие и участие в культурной жизни, проведение культурных стратегий и доступ к материальному и нематериальному культурному наследию. Культурные права защищают право каждого человека, отдельно взятого и в сообществе с другими людьми, а также различных групп развивать свои личностные качества, собственное видение мира и смысл, который они придают своему существованию и своему развитию, посредством, в частности, ценностей, воззрений, убеждений, языков, знания и искусств, институтов и образа жизни. Культурные права можно рассматривать как возможности, обеспечивающие доступ к культурному наследию и ресурсам, которые позволяют осуществлять такие процессы идентификации и развития [12]. Культурные права, в

современном научном и юридическом понимании, представляются широкой категорией с еще не устоявшимися признаками, характеризующими это явление. Различные подходы к понятию «культурные права» позволяют выделить разные признаки в зависимости от подходов к пониманию сущности этого явления и классификации этого явления в системе права человека как возможностей личности, закрепленных в правовой и политической форме. Поиск новых признаков культурных прав подтверждает тезис о том, что это явление находится в стадии развития и требует более детального исследования с целью закрепления его в законодательстве в более определенной форме.

Таким образом, культурные права это юридическая, политическая, социологическая, культурологическая, философская категория, раскрывающая социальные и правовые возможности развития личности с целью гармоничной адаптации человека в обществе и формирования системы доступа индивида к социальным ценностям, требующая более детального закрепления в правовых актах. Исходя из этого, требуется исследование феномена «культурные права», разработка его основных и дополнительных элементов, целей и задач этого института, основных элементов, составляющих это понятие, а также юридическое закрепление культурных прав как правовой категории с целью формирования практики реализации культурных прав всеми субъектами правовых отношений в современном казахстанском обществе.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Роль и значение культурных прав и обеспечения доступа учащихся к материальному и нематериальному культурному наследию;
2. Развитие категории «культурные права» с целью совершенствования учебного и воспитательного процесса.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы:

О культурных правах как развивающейся категории; о различных правах человека, включаемых в категорию «культурные права», о важности изучения материального и нематериального культурного наследия.

4. КУЛЬТУРНЫЕ ПРАВА В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ

С особенностями закрепления культурных прав в законодательстве Республики Казахстан и зарубежных стран необходимо ознакомить студентов в ходе социально-культурной адаптации студентов в учебном и воспитательном процессе. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Права человека в образовательной среде
2. Принципы государственной политики в сфере образования
3. Культурные права в зарубежных странах

Эти вопросы могут быть раскрыты следующим образом:

Общепринятым делением прав человека является их деление на гражданские, политические, социальные, экономические и культурные права, при этом в образовательном процессе и в процессе воспитания реализуются все эти права в той или иной мере. Следует отметить, что само право на образование следует отнести к культурным правам человека, поскольку посредством образования и воспитания личность приобретает социально полезные качества. Обучающиеся и воспитанники пользуются всеми правами человека, при этом к общим правам человека добавляются специальные права, вытекающие из права на образование, которые можно определить, как академические права и законные интересы. Соответственно, рассматривая права человека в образовательной среде, следует выделить права и обязанности, обусловленные образовательным и воспитательным процессом в отдельную категорию прав личности – академические права и законные интересы субъектов образовательного процесса. Эти права составляют специальный правовой статус личности и

объединяют всю совокупность прав обучающихся и воспитанников. В ходе исследования выявлены недостатки в правовом регулировании образовательного процесса, которые выражены в недостаточном соподчинении и соотношении общих прав и свобод человека и специальных (академических) прав и законных интересов воспитанников и обучающихся. В качестве проблемы следует выделить недостаточное исследование и отражение в правовых актах в сфере образовательного процесса общих прав и свобод человека и их соотношение со специальными (академическими) правами и законными интересами. Проблемы в сфере обеспечения прав человека в ходе образовательного процесса могут быть решены посредством имплементации международных норм в сфере образования в национальное законодательство.

В Казахстане в качестве принципов государственной политики в области образования закреплены следующие нормы, призванные обеспечить и реализовать общие права человека: равенство всех на получение качественного образования; доступность образования всех уровней для населения с учетом интеллектуального развития, психофизических и индивидуальных особенностей каждого лица; светский, гуманистический и развивающий характер образования, приоритет гражданских и национальных ценностей, жизни и здоровья человека, свободного развития личности; уважение прав и свобод человека; единство обучения, воспитания и развития; демократический характер управления образованием, прозрачность деятельности системы образования. Помимо этого, в казахстанском законе «Об образовании» закреплены права, обязанности и ответственность обучающихся и воспитанников [13], которые носят специальный характер и направлены на гарантирование качественного образования в рамках государственных стандартов и другие права, и обязанности, вытекающие из конституционного права на образование и конституционной обязанности получить среднее образование [14]. В Российской Федерации в Федеральном законе «Об образовании» закрепляются основные академические права обучающихся, а также меры социальной поддержки

обучающихся[15], которые детализируют конституционное право на образование. Подобный подход к изложению прав и обязанностей обучающихся закреплён в Кодексе Республики Беларусь об образовании [16]. В этом кодексе регламентируются основные права обучающихся, вытекающие из конституционного права на образование, которые можно характеризовать как академические права и обязанности. Права и обязанности, обучающихся в Законе Кыргызской Республики «Об образовании» закреплёны в общей форме и раскрывают конституционное право на образование [17]. Такой подход характерен для стран постсоветского пространства, в которых традиционно сфера образования регулировалась общими положениями конституционных норм, общими нормами специального закона «Об образовании» и большим количеством подзаконных актов: регламентов, инструкций, корпоративных норм, внутренних правил образовательных организаций, а также традиций и обычаев, сформировавшихся в советский и постсоветский период. В отличие от такого подхода в формировании образовательного права в европейских странах образовательное право содержится в законах, которые подробно регулируют образовательные отношения. Например, Закон «О системе образования» Польской Республики [18] детально закрепляет права обучающихся в академической среде, регламентируя детали учебного процесса, права и обязанности школьников и студентов при проведении профессионального экзамена, плата за участие в школьных праздниках и другие аспекты образовательного процесса, в странах постсоветского пространства традиционно регламентируются корпоративными нормами. Таким образом, при формировании единого образовательного пространства на постсоветском пространстве и в ходе Болонской интеграции будет происходить совершенствование и унификация норм образовательного права, увеличение роли законодательного регулирования, что приведёт к регламентации большинства правовых норм образовательного права на законодательном уровне. При этом важной задачей является гармонизация академических прав и обязанностей

обучающихся стран участниц формирования единого образовательного процесса.

Обеспечение модернизации национальной культурной политики в корреляции с молодежной политикой наиболее детальную правовую регламентацию получило в Конституции Республики Португалия. В этой конституции провозглашается курс молодежной политики на развитие личности, создание условий для их эффективного включения в активную жизнь, пробуждение в них тяги к свободному творчеству и воспитания в них сознательного стремления служению обществу [19]. Анализ этих положений позволяет констатировать императивные обязательства страны в сфере сотрудничества с семьями, школами, предприятиями, организациями и фондами в области культуры, сообществами, занимающимися культурой и отдыхом, а также поощрения и поддержки молодежных организаций, содействия трансграничному молодёжному обмену. Закрепление этих положений может рассматриваться в качестве примера, поскольку в современном мире именно молодое поколение рассматривается как будущее каждой нации, движущая сила, продуцирующая социальные, культурные, духовные и иные изменения в социуме.

В результате анализа различных точек зрения и правовых актов следует обратить внимание на следующие аспекты:

- В ходе исследования прав обучающихся и воспитанников выделяются права и законные интересы субъектов образовательного процесса, которые призваны обеспечить и реализовать возможности личности в сфере образования и воспитания посредством детализации прав человека на образование и всей совокупности культурных прав.

- Права обучающихся и воспитанников подразделены на общие права человека и специальные права, обусловленные процессом обучения и воспитания, которые закреплены в международных актах и конституционных нормах в виде прав и свобод личности. Эти права детализируются в отраслевом законодательстве в виде субъективных прав и законных интересов, которые предлагается рассматривать как

академические права и законные интересы обучающихся и воспитанников.

- Общие права человека и свободы человека детализируются в образовательном праве в виде правовых принципов, гарантий права на образование, подзаконных актов, корпоративных норм, норм морали, которые в комплексе регулируют отношения в сфере образования.

- В силу усложняющихся общественных отношений в образовательной среде, следует выделить образовательное право в виде особой отрасли права, которая по своему предмету правового регулирования охватывает осуществление процесса образования и воспитания, используя при этом императивно-диспозитивный метод правового регулирования.

- В зависимости от субъектов процесса образования и воспитания используется императивный метод, как метод власти и управления между субъектами, находящимися в управленческих и трудовых отношениях.

- Отношения, возникающие между субъектами, регулируемые гражданским и семейным законодательством применяется диспозитивный метод правового регулирования, основанный на равенстве сторон и свободе волеизъявления.

- Интегративные процессы, проходящие в образовательной среде, предполагают унификацию терминологии и подходов в понимании процесса образования и воспитания, при этом возникают проблемы, связанные с культурным релятивизмом в сфере образования и прав человека.

- В ходе формирования единого образовательного процесса выявляется потребность в кодификации, консолидации и инкорпорации образовательных норм правового и корпоративного характера. Кодификация образовательного права предполагает использование положительного опыта Межпарламентской Ассамблеи на основе Модельного образовательного кодекса для государств участников Содружества Независимых Государств.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Роль и значение реализации прав человека в образовательном процессе;

2. Использование положительного опыта закрепления культурных прав в законодательстве зарубежных стран.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности реализации прав человека в сфере образования, о большой значимости принципов государственной политики в сфере образования, о международном опыте законодательного закрепления культурных прав.

5. ПРАВА ОБУЧАЮЩИХСЯ И КУЛЬТУРНЫЕ ПРАВА

Особенности соотношения прав обучающихся и культурных прав необходимо раскрыть кураторам и преподавателям Карагандинского университета имени Е.А.Букетова в ходе социально-культурной адаптации студентов в учебном и воспитательном процессе. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Права граждан на образование.

2. Права обучающихся, закрепленные в Законе «Об образовании».

3. Значение современной культуры и реализации культурных прав для успешного получения профессиональных знаний.

Эти вопросы могут быть раскрыты следующим образом:

Культурные права обучающихся реализуются в процесс осуществления общих прав человека в процессе реализации конституционного права на образование. Конституционное право на образование закреплено в статье 30 Конституции, в которой закрепляются гарантии бесплатного среднего образования в государственных учебных заведениях. Среднее образование обязательно. Гражданин имеет право на получение бесплатного высшего образования на конкурсной основе в государственном высшем учебном заведении. Получение платного образования в частных учебных заведениях осуществляется на основаниях и в порядке, установленных

законодательством. Государство устанавливает общеобязательные стандарты образования. Деятельность любых учебных заведений должна соответствовать этим стандартам.

В Законе «Об образовании» закреплены права, обязанности и ответственность обучающихся. Обучающиеся имеют право на:

- на выбор организаций образования и формы получения образования в соответствии с условиями приема;

- получение качественного образования в соответствии с государственными общеобязательными стандартами образования;

- обучение в рамках государственных общеобязательных стандартов образования по индивидуальным учебным планам, сокращенным образовательным программам по решению совета организации образования;

- выбор альтернативных курсов в соответствии с учебными планами;

- получение дополнительных образовательных услуг, знаний согласно своим склонностям и потребностям на платной основе;

- участие в управлении организацией образования;

- восстановление и перевод из одного учебного заведения в другое, с одной специальности или образовательной программы высшего образования на другую, с платной основы на обучение по государственному образовательному заказу или с одной формы обучения на другую;

- бесплатное пользование информационными ресурсами в организациях образования, в том числе в доступной форме для инвалидов, детей с ограниченными возможностями, обеспечение учебниками, учебно-методическими комплексами, в том числе изготовленными для инвалидов, детей с ограниченными возможностями;

- бесплатное пользование спортивными, читальными, актовыми залами, компьютерными классами и библиотекой;

- получение информации о положении в сфере занятости населения;

- свободное выражение собственного мнения и убеждений;

- уважение своего человеческого достоинства;

- поощрение и вознаграждение за успехи в учебе, научной и творческой деятельности.

Обучающиеся очной формы обучения имеют право на:

- льготный проезд на общественном транспорте (кроме такси) по решению местных представительных органов;

- совмещение обучения с работой в свободное от учебы время;

- отсрочку от призыва на воинскую службу;

- академический отпуск по медицинским показаниям[13].

В научной литературе, посвященной исследованию соотношения прав обучающихся и культурных прав, отмечается, что отнесение права на образование к культурным правам носит дискуссионный характер. Необходимо отметить, что сторонников, придерживающихся концепта рассмотрения права на образование как неразрывного составляющего сущности культурных прав, становится все больше. С данным тезисом стоит согласиться, кроме того, точка зрения о «культуризации» права на образование дополнительно аргументируется заинтересованностью в нем как отдельных людей, так и всего мирового сообщества, особенно в контексте инноватики экономических реформ, роста кадрового потенциала и развития рынка труда. Во время самообучения, саморазвития и индивидуализированного познания мира человек посещает музеи, библиотеки, театры и другие заведения культурного типа, получает образование художественной либо литературной направленности, тем самым укрепляя позицию права на образование среди устоявшихся составляющих культурных прав человека. При этом следует отметить, что национальная культура является основным богатством для современного человека. Знание и понимание своих прав, их реализация в процессе обучения является важным фактором развития личности современного студента вуза, посредством реализации своих культурных прав формируется интеллектуальная и организационная основа получения профессиональных знаний в своей сфере обучения. Профессорско-преподавательский состав, кураторы должны продемонстрировать будущим специалистам, что достижения многонациональной, многоконфессиональной

культуры является основой успешного обучения и дальнейшей профессиональной деятельности. Лучшие качества своего характера будущий специалист способен сформировать только, став культурным человеком - сознательным носителем знаний и гуманистических ценностей, выработанных предшествующими поколениями.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Защита и реализация прав обучающихся, закрепленных в Законе «Об образовании»;

2. Роль и значение культуры и культурных прав в процессе получения профессионального образования.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности современной культуры, реализации культурных прав как основы получения профессионального образования и успешной реализации его в дальнейшей профессиональной деятельности.

6. ОСНОВНЫЕ КУЛЬТУРНЫЕ ПРАВА

В ходе проведения кураторских часов необходимо ознакомить обучающихся с основными культурными правами, их пониманием и важностью для учебного процесса. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Свободное выражение собственного мнения, свобода творчества, свобода преподавания как основные культурные права;

2. Право на образование как основа реализации культурных прав.

Эти вопросы могут быть раскрыты следующим образом:

Свободное выражение собственного мнения и убеждений относится к основным культурным правам. Это право включает в себя:

- свободу придерживаться своего мнения;

- свободу получать и распространять информацию и идеи без какого-либо вмешательства со стороны публичных властей.

Осуществление этих свобод, налагают юридические обязанности и ответственность и может быть сопряжено с определенными формальностями, условиями, ограничениями или санкциями, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе в интересах национальной безопасности, территориальной целостности или общественного порядка, в целях предотвращения беспорядков или преступлений, для охраны здоровья и нравственности, защиты репутации или прав других лиц, предотвращения разглашения информации, полученной конфиденциально, или обеспечения авторитета и беспристрастности правосудия.

Свобода творчества – это естественное право на свободный выбор темы, предметов для описания, применение любых изобразительных средств и художественных приёмов, которые автор считает подходящими для достижения избранной творческой цели. Рассматривается как одно из проявлений фундаментального принципа свободы слова, предполагающего право каждого на свободное высказывание своих мыслей. Принцип свободы творчества предлагает исходить из того, что наличие любых запретов на темы или изобразительные средства, с одной стороны, ограничивает возможности самовыражения автора, с другой – лишает общество подлинно художественных произведений. Поэтому, с точки зрения сторонников принципа свободы творчества, возможность творчества без ограничений более ценна, чем политические или моральные принципы, для соблюдения которых свободу творчества ограничивают.

Свобода преподавания составная часть академических свобод, включает в себя возможность смело высказывать результаты своих научных исследований, выбирать метод исследования и изложения своей науки, план чтения своего предмета.

Преподавание - это «вид творческой деятельности в процессе воспитания и обучения». Педагогическая деятельность возможна как в качестве индивидуально-трудовой деятельности, так и в рамках образовательных учреждений. Преподавание

тесно связано с образованием, которое включает в себя два взаимосвязанных процесса: обучения и воспитания. И его отношение к культуре зависит от того, что и как воспитывается у образованного человека. Образование, помимо передачи знаний, представляет собой и передачу духовного опыта, его обогащение. Хорошее образование формирует «знающую личность, а не существо с дипломом и знанием основ науки и техники». Образование высокого качества способствует развитию духовного мира человека. В его процессе человек может постигать богатства культуры. Но это возможно только при наличии образовательной подготовки высокого уровня и в том случае, если человек пришёл не просто получить знания и навыки, нужные для успешной карьеры, но и при этом стать образованнее и культурнее. И здесь большую роль играет мастерство педагога, преподавателя, ведь именно благодаря широте взглядов преподавателя, а также его культуре поведения, взаимоотношений с учениками, и достигается основная цель образовательного процесса высокого уровня – формирование знающей, культурной личности.

Велика роль вузовского преподавателя как воспитателя. Его взаимоотношения со студенческим коллективом должны быть простыми, искренними и доброжелательными. Воспитательное влияние необходимо проводить тактично и деликатно, незаметно для учащегося, при высокой требовательности к выполнению студенческих обязанностей и уважении к достоинству личности студента. В искусстве воспитания индивидуальность педагога, его квалификация решают многое. Преподаватели отличаются друг от друга не только системой применяемых средств, но, главное, характером их реализации, на который накладывает отпечаток их индивидуальность. Нередко одно и то же так называемое эффективное воспитательное средство может дать у одного педагога положительный результат, а у другого – резко отрицательный. Это происходит по ряду причин, и часть этих причин сосредоточена в личности педагога, Однако много зависит и от самого обучающегося. Преподаватель должен уметь создавать

такие воспитательные ситуации, которые бы стимулировали творческие способности и самостоятельность студентов.

Выбор метода - великое искусство педагога, его мастерство, его интуиция. Требование, совет, поручение педагога обращено к студенту и в той мере, в какой эти педагогические требования становятся для студента требованиями для себя, насколько он их примет как непреложные нормы или истины для своего сознания и деятельности. Эти требования выполняют функцию метода воспитания [19].

Таким образом, свобода преподавания - это вид творческой деятельности, включающий в себя как выбор педагогом индивидуальной методики обучения и воспитания, так и соблюдение установленных государственным образовательным стандартом правил и требований. Преподавателям образовательных учреждений разного уровня необходимо использовать и внедрять такие методики обучения и воспитания, которые способствовали бы максимальному выявлению творческих способностей у обучаемых, и в дальнейшем развивались, поощрялись и стимулировались. Культура и образование неразрывно связаны с развитием науки, а наука эффективно влияет на все стороны материальной и духовной жизни общества.

Право на образование – одно из прав человека «второго поколения» (социально-экономических и культурных; аспект недискриминации может рассматриваться также как гражданское право первого поколения). Комитетом ООН по экономическим, социальным и культурным правам выделяются четыре основные характеристики права на образование: наличие, доступность (недискриминация, физическая и экономическая доступность), приемлемость и адаптируемость образования, а также указывает, что «право на образование может осуществляться лишь при наличии у преподавателей и учащихся академической свободы». Объём права на образование может быть различен для разных ступеней образования – так, Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах предусматривает обязательность и

бесплатность начального образования, но только постепенное введение бесплатного высшего образования.

Статья 30 Конституции Республики Казахстан 1995 г. закрепляет право человека и гражданина на образование[2]. Культурная ценность образования как основы духовного совершенствования личности, как способа утверждения её достоинства, средства экономического благосостояния человека и условия всестороннего развития общества определяет конституционное закрепление права на образование в качестве комплексного социального и культурного права.

Право на образование - это не просто субъективное право, а социально-культурное благо (ценность). В данном случае это право - конституционно-правовое средство приобщения человека к знаниям и культуре. При этом современная система образования, не теряя своей научности и фундаментальности, должна дополняться практико-ориентированным содержанием. Выпускник должен быть не только всесторонне развит, но и уметь применять теоретические знания на практике. Необходимо воспитывать специалистов с широким культурным горизонтом, способных хорошо ориентироваться в условиях развитых информационных технологий современного мира. Необходимо повышать образовательный и культурный потенциал граждан, создавая все необходимые условия для самообразования и получения соответствующего образования. Высокий уровень образования — залог социально-экономического прогресса и гармоничного развития личности.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Важность свободного выражения собственного мнения, свободы творчества и свободы преподавания как основных условий современного обучения и воспитания;

2. Роль и значение права на образования в контексте реализации основных культурных прав.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности и необходимости свободного выражения собственного мнения, свободы творчества и свободы

преподавания как основных условий реализации культурных прав и права на образование в современных условиях.

7. РЕАЛИЗАЦИЯ КУЛЬТУРНЫХ ПРАВ В ПРОЦЕССЕ ПРОВЕДЕНИЯ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ

В ходе проведения кураторских часов необходимо ознакомить обучающихся с процессом реализации культурных прав в учебном процессе, их пониманием и важностью для получения профессиональных знаний. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Основные цели, принципы Академической политики, академические ценности Карагандинского университета им. академика Е.А. Букетова

2. Качество образования, организация учебного процесса и оценивание результатов обучения в Академической политике Карагандинского университета им. академика Е.А. Букетова

3. Научно-исследовательская работа обучающихся в Академической политике Карагандинского университета им. академика Е.А. Букетова

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с Академической политикой Карагандинского университета имени Е.А. Букетова. Академическая политика определяет порядок образовательной деятельности университета в пределах законодательства Республики Казахстан, на котором основана Академическая политика и внутренних норм университета, введенных в рамках академической свободы. В образовательной деятельности КарУ руководствуется государственными программами, нормативно-правовыми документами в сфере образования и науки, правилами академической честности. В университете всем обучающимся гарантируется равный доступ к информационным, материальным, социальным ресурсам университета. Лицам с особыми потребностями гарантируется обеспечение необходимых условий для обучения и научных исследований. Языковая политика в университете осуществляется в

соответствие с Конституцией [2] и Законом Республики Казахстан «О языках» [3].

Основной целью академической политики КарУ является поддержание высоких стандартов качества образовательных услуг, сохранение духовных ценностей, распространение знаний, внедрение инновационных подходов для подготовки кадров на основе лучших образовательных практик и исследовательских программ.

Академическая политика КарУ основана на следующих принципах:

- недопущение дискриминации обучающихся по расовым, национальным, этническим, религиозным, гендерным признакам, а также на основании социального статуса, семейного положения, физических возможностей, возраста и иных критериев;

- предоставление всем обучающимся равных возможностей для получения качественного образования;

- реализация образовательных программ на казахском, русском и иностранных языках;

- выявление и поддержка талантливых обучающихся, создание условий для их потенциала;

- разработка и реализация образовательных программ на основе анализа регионального и республиканского рынков труда, потребностей работодателей, приоритетов индустриально-инновационного развития страны;

- реализации мультидисциплинарного и междисциплинарного подходов в образовательных программах;

- обеспечение развития у обучающихся необходимых навыков (soft skills, hard skills, digital skills) для успешного трудоустройства и карьерного продвижения;

- вовлечение ключевых стейкхолдеров в процессы планирования, реализации и оценки образовательной деятельности университета;

- обеспечение условий для интеграции научных исследований, образовательного процесса и профессиональной деятельности;

- организация всех видов деятельности университета на основе принципов взаимного уважения, корпоративной этики, культуры качества и академической честности;

- обеспечение трансфера передовых технологий в образовательную деятельность университета и управление ею;

- создание дополнительных условий для использования дистанционных технологий в учебном процессе;

- расширение сотрудничества с вузами Казахстана и зарубежья с целью развития программ академических обменов, совместных, дублированных образовательных программ, программ стажировок;

- развитие корпоративного партнерства с казахстанским и международным бизнес-сообществом с целью их вовлечения в процессы экспертизы, оценки и модернизации образовательных программ, создания условий для обучения на рабочем месте, оценки профессиональных компетенций выпускников, обучения и переподготовки специалистов;

- вовлечение обучающихся в академические и управленческие процессы университета;

- реализация принципов студентоцентрированного обучения;

- обеспечение прозрачности и открытости академических процессов университета;

- обеспечение обучения в течение всей жизни;

- реализация риск-ориентированных подходов в планировании, оценке результатов обучения.

В ходе кураторского занятия необходимо ознакомить студентов с академическими ценностями университета. Академические ценности КарУ связаны с созданием благоприятных условий для совершенствования качества образовательной деятельности и обеспечения:

- академической свободы, социальной ответственности как качество и результаты обучения;

- мультидисциплинарного, междисциплинарного и трансдисциплинарного подходов в образовательном процессе;

- интеграции образовательного и исследовательского процессов;

- информатизации образовательного процесса;
- конкурентоспособности выпускников;
- содействия росту инноваций;
- честности и открытости в реализации образовательной деятельности и управления ею;
- корпоративной культуры, коммуникативности, лидерства, командной работы, поиска и нахождения компромиссов;
- защиты от любого вида нетерпимости и дискриминации в отношении обучающихся, профессорско-преподавательского состава и работников университета;
- культуры качества и академической честности;
- креативности и конкурентноспособности образовательных программ.

Большое внимание в академической политике Карагандинского университета имени Е.А. Букетова уделяется качеству образования. Система гарантий качества образования КарУ основывается на Европейских стандартах и директивах Европейской Ассоциации гарантий качества в высшем образовании (ENQA), внутренних документированных процедурах системы менеджмента качества. Мониторинг и оценка качества образовательных услуг в университете осуществляются Комиссиями факультетов по обеспечению качества, Академическим советом, Департаментом обеспечения качества и оценки рисков, Департаментом по академической работе. При оценке используются внутренние механизмы, результаты институциональной и специализированной аккредитаций, позиции КарУ в рейтингах, показатели трудоустройства выпускников, наличие государственного заказа и целевых заявок на подготовку специалистов. Основным инструментом внешней оценки качества образования в университете является институциональная и специализированная аккредитация, проводимые на регулярной основе. Университет разрабатывает и реализует стратегию повышения качества образования в рамках Стратегии развития КарУ им. академика Е.А. Букетова.

Университет обеспечивает соблюдение квалификационных требований к образовательной деятельности, реализацию

государственных стандартов образования, Национальных рамок квалификации, отраслевых рамок квалификации, Профессиональных стандартов.

Большое значение в Академической политике уделяется организации учебного процесса. КарУ организует учебный процесс в соответствии с Типовыми правилами деятельности организаций образования [20], Правилами организации учебного процесса по кредитной технологии образования [21], Государственным общеобязательным стандартом высшего и послевузовского образования [22], Правилами организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям [23]. Документами, обеспечивающими организацию учебного процесса, являются: Академический календарь, Индивидуальный учебный план, Рабочий учебный план, Учебная программа дисциплины (syllabus).

В Академическом календаре регламентируется продолжительность учебного года, начало и завершение обучения, периоды прохождения профессиональных практик, научно/экспериментальной исследовательской работы обучающихся, периоды и сроки проведения всех видов контроля и каникул.

В содержании Рабочих учебных планов, Индивидуальных учебных планов обучающихся, Рабочих учебных программах дисциплин раскрывается образовательная программа, включенных в республиканский Реестр. Эти учебные планы и программы детализируют учебные дисциплины, которые посвящены получению обучающимися общих и специальных компетенций.

Для обучающихся первого курса в КарУ перед началом учебного года организуются плановые встречи, в ходе которых разъясняются: Академическая политика, формат обучения, политика воспитательной работы, доступность ресурсов, политика поддержки обучающихся, специфика факультетов и др. В личный кабинет обучающихся помещается справочник-путеводитель, который содержит необходимую информацию об образовательном процессе.

В университете учебная деятельность организована в следующих видах:

- 1) Лекционные, семинарские, практические, лабораторные занятия, занятия под руководством преподавателя;
- 2) Самостоятельная учебная работа обучающихся;
- 3) Научно-исследовательская работа обучающихся;
- 4) Прохождение профессиональных практик и научных стажировок.

Для организации учебных занятий в университете из числа обучающихся формируются группы в соответствии с профилем образовательной программы и языком обучения в соответствии с нормативными правовыми актами. Академические потоки и группы формируются по принципу достаточного количества обучающихся, записавшихся на данную дисциплину и к данному преподавателю, а также достижения достаточного уровня их рентабельности.

Регистрация обучающихся на учебные дисциплины осуществляется на каждый учебный год и организуется офисом Регистратора и эдвайзерами. Эдвайзер оказывает помощь обучающимся в адаптации к условиям университета, осуществляет знакомство их с особенностями организации учебного процесса. Эдвайзер консультирует и оказывает практическую помощь в выборе траектории обучения, формировании индивидуального учебного плана и его корректировки (при необходимости), заполнении регистрационных форм. Результатом регистрации обучающихся на учебные дисциплины является сформированный индивидуальный учебный план обучающегося (ИУП), который включает в себя обязательные учебные дисциплины, учебные дисциплины по выбору (элективные дисциплины) и другие виды учебной деятельности. Индивидуальный учебный план обучающегося утверждается деканом факультета на каждый учебный год в электронном формате. Электронный ИУП хранится в деканате и служит основой для осуществления контроля над выполнением и освоением обучающимися профессиональной учебной программы, а также в офисе

Регистраторе – для организации рубежной и промежуточной аттестации. ИУП доступен обучающимся в личном кабинете.

В рамках каждого академического периода в университете проводится текущий контроль успеваемости и промежуточная аттестация обучающихся в соответствии с Правилами организации учебного процесса по кредитной технологии обучения [21], инструктивными письмами, рабочим учебным планом, академическим календарем, рабочими учебными программами.

Текущий контроль успеваемости и промежуточная аттестация обучающихся осуществляется в электронной системе, защищенной от несанкционированного доступа и фальсификаций путем применения электронных методов ограничения доступа и независимости оценки. Результаты текущего контроля и промежуточной аттестации отображаются в личном кабинете обучающегося.

Оценка знаний, обучающихся осуществляется по 4-бальной системе, которая рассчитывается исходя из 100-процентного содержания, имеет буквенное выражение и традиционный эквивалент типа «А; А- (Отлично)», «В+; В; В-; С+ (Хорошо)», «С; С-; D+; D; (Удовлетворительно)», «F; FX; (Неудовлетворительно)».

Текущий контроль успеваемости предусматривает оценивание результатов выполнения обучающимися заданий в ходе семинарских, практических, лабораторных занятий. Форматы выполнения текущих заданий определяются преподавателем и указываются в рабочих учебных программах (силлабусах). Применяются следующие форматы заданий: вопрос-ответ, письменная работа, реферат, проект, эссе, ролевая игра, предметная дискуссия и т.п. результаты текущего контроля оцениваются по 100-бальной шкале преподавателем и выставляются в электронный журнал через Личный кабинет. К текущим оценкам относятся оценки, полученные обучающимися в рамках сдачи двух обязательных контрольных рубежных заданий.

Контрольные рубежные задания проводятся два раза в течение академического периода на 6-8 неделе и 11-14 неделях.

Рубежные задания могут быть в тестовой форме, а также в письменной и устной форме в зависимости от того какой в какой форме утверждено проведение рубежного контроля. Формальным допуском обучающихся к сдаче контрольных рубежных заданий является наличие в электронном журнале текущих оценок: одной для первого рубежного задания, две для второго рубежного задания.

Совокупные результаты текущего контроля определяют рейтинг допуска, обучающегося к экзамену. Для определения рейтинга допуска по дисциплине рассчитывается среднеарифметическая сумма всех оценок, полученных по дисциплине в течение семестра за все текущие задания, включая контрольные, что составляет 60% оценки итогового контроля. 40% оценки итогового контроля — это баллы, полученные в результате экзамена. Таким образом Итоговая оценка по учебной дисциплине состоит из 60 % среднеарифметической суммы текущего и рубежного контроля и 40 % оценки полученной на экзамене. Оценки, полученные обучающимися в рамках текущего контроля, вносятся преподавателем в электронный журнал до начала экзаменационной сессии.

По результатам сдачи экзаменационной сессии определяется академический рейтинг обучающегося, который ранжируется с помощью компьютерной программы. По итогам экзаменационных сессий рассчитывается средневзвешенная оценка уровня учебных достижений обучающихся за текущий академический период — GPA, который учитывается при переводе на следующий курс, а также при участии обучающихся в конкурсе на получение вакантных грантов, программах академической мобильности, стипендиальных программах и других конкурсах.

Карагандинский университет им. академика Е.А. Букетова создает условия для формирования у обучающихся исследовательской культуры в целом и исследовательских навыков, в частности. Университет обеспечивает доступность научной инфраструктуры для обучающихся в учебных целях.

Университет использует различные форматы для формирования у обучающихся исследовательских навыков и развития исследовательской культуры:

- работа в учебных и научных лабораториях;
- участие в научных конференциях и опубликование статей;
- изучение специальных дисциплин, посвященных методологии научного исследования;
- написание под руководством преподавателя выпускной работы: дипломной работы (проекта) в бакалавриате, диссертации – в магистратуре и докторантуре;
- выполнение практических заданий исследовательского характера, в том числе хакатонов;
- прохождение в магистратуре и докторантуре исследовательской практики/стажировки.

Научный руководитель:

- предлагает обучающемуся актуальную тему исследования;
- обучает планированию и проведению исследования;
- содействует развитию у обучающегося исследовательской культуры;
- оказывает академическую помощь в апробации результатов в виде научных статей, докладов;
- обеспечивает соблюдение принципов академической честности.

Обучающиеся обязаны овладевать знаниями, умениями, практическими навыками и компетенциями в соответствии с требованиями государственных общеобязательных стандартов образования, соблюдать правила внутреннего распорядка, выполнять другие требования, предусмотренные уставом организации образования и договором о предоставлении образовательных услуг. Обучающиеся обязаны заботиться о своем здоровье, стремиться к духовному и физическому самосовершенствованию. Обучающиеся в Карагандинском университете имени Е.А.Букетова обязаны соблюдать форму одежды, установленную в организации образования.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Важность понимания основных целей и принципов Академической политики, а также академических ценностей Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова;

2. Необходимость знаний о мерах по повышению качества образования, организации учебного процесса и механизма оценивания результатов обучения в Карагандинском университете им. академика Е.А.Букетова;

3. Основные формы осуществления научно-исследовательской деятельности обучающихся в Карагандинском университете им. академика Е.А.Букетова.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности и необходимости знаний основных положений Академической политики карагандинского университета им. академика Е.А. Букетова как основных условий реализации своих прав и обязанностей в ходе учебного процесса.

8. КУЛЬТУРНЫЕ ПРАВА В КОРПОРАТИВНОМ ПОВЕДЕНИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ И ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

В ходе проведения кураторских часов необходимо ознакомить обучающихся с культурными правами, которые осуществляются в корпоративном поведении обучающихся и преподавателей и являются необходимым условием успешного взаимодействия, обучающегося с другими субъектами образовательного процесса. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Основные цели, принципы Правил академической честности Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова

2. Цели, задачи и принципы академической честности Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова

3. Виды нарушений академической честности

4. Права и обязанности участников образовательного процесса

5. Основные положения Кодекса корпоративной этики Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с Правилами академической честности Карагандинского университета имени Е.А.Букетова. Правила Академической честности определяют принципы академической честности, устанавливают права и обязанности участников образовательного процесса по соблюдению академической честности, определяют виды нарушений академической честности и порядок принятия мер в случае их совершения.

Академическая честность - это совокупность морально-нравственных норм, принципов и ценностей, определяющих поведение каждого члена университетского сообщества в процессе обучения и преподавания, в том числе при выполнении письменных работ, их оценивании, избежание плагиата, приверженность академическим стандартам, соблюдение честности и принципиальности в научных исследованиях и публикациях, а также во взаимоотношениях участников образовательного процесса.

Цель реализации Правил академической честности - содействовать повышению академической культуры и сформировать представления об академической честности участников образовательного процесса.

Задачи Правил академической честности:

- предотвращение и устранение фактов нарушений академической честности среди участников образовательного процесса;
- воспитание нетерпимого отношения к плагиаризму в среде университета;
- профилактика и предотвращение коррупционных правонарушений.

Принципы академической честности:

1) Добросовестность - это честное, порядочное выполнение обучающимися оцениваемых и неоцениваемых видов учебных работ, а также качественное выполнение участниками образовательного процесса своих обязанностей.

2) Охрана прав автора и его правопреемников - признание авторства и охрана произведений, являющихся объектом авторского права, посредством правильной передачи чужой речи, мыслей и указания источников информации в оцениваемых работах.

3) Открытость - прозрачность, взаимное доверие, обмен информацией и идеями между всеми участниками образовательного процесса.

4) Равенство - взаимное уважение прав и свобод всех участников образовательного процесса, соблюдение ими настоящих Правил и равная ответственность за их нарушение.

Виды нарушений академической честности:

Обман - сознательное введение в заблуждение кого-либо относительно определенных обстоятельств, событий, фактов. К обману в академической среде относятся плагиат, списывание, фальсификация, неправомерное использование и распространение информации или технических устройств.

1) Плагиат - выдача научного труда другого человека или научного коллектива за свой труд, а также публикация чужого произведения под своим именем, нарушение авторского права, определенного законодательством Республики Казахстан.

2) Списывание - использование материалов, которые запрещено использовать при выполнении оцениваемых работ в рамках проведения текущего, рубежного и итогового контроля, итоговой аттестации обучающихся.

3) Фальсификация - намеренное искажение или подмена информации, высказываний, данных, в том числе предоставление поддельной медицинской справки; несанкционированный доступ к базе учебных достижений обучающихся; подделка учебных документов, отчетов; подделка оценки и подписи в зачетной книжке; исправление оценок в работах и документах.

4) Неправомерное использование технических устройств и распространение информации с их помощью во время выполнения оцениваемых работ, ведение несанкционированной скрытой видео- или аудиозаписей.

В Правилах академической честности закрепляются права и обязанности участников образовательного процесса.

- Обучающийся имеет право:

1) на ознакомление с Правилами академической честности;

2) свободно выражать собственное мнение в процессе обучения, получать и распространять академическую информацию. Данные свободы сопряжены с необходимостью соблюдать этические нормы и ограничения, предусмотренные законодательством Республики Казахстан, в том числе в интересах защиты национальной безопасности, территориальной целостности, общественного порядка, репутации и прав других лиц, и т.п.;

3) на защиту всеми законными способами от необоснованного обвинения в нарушении принципов академической честности.

- Обучающийся обязан:

1) выполнять политику изучаемых курсов, описанную в учебных документах;

2) неукоснительно соблюдать академическую честность при выполнении учебных заданий и научно-исследовательской работы;

3) использовать достоверные и надёжные источники информации;

4) самостоятельно выполнять все виды оцениваемых работ с обязательными ссылками на источники учебной и научной информации;

5) соблюдать нормы Кодекса корпоративной этики и Правил внутреннего распорядка университета.

- Профессорско-преподавательский состав имеет право:

1) требовать от обучающихся выполнение политики курса и соблюдения принципов академической честности;

2) свободно выражать собственное мнение в процессе преподавания, получать и распространять академическую информацию. Данные свободы сопряжены с необходимостью соблюдать этические нормы и ограничения, предусмотренные законом РК, в том числе в интересах защиты национальной

безопасности, территориальной целостности, общественного порядка, репутации и прав других лиц и т.п.;

- Профессорско-преподавательский состав обязан:

1) сформулировать политику преподаваемых курсов в учебных документах и ознакомить с ней обучающихся;

2) следовать принципам академической честности;

3) оказывать методическую помощь обучающимся в выборе достоверных и надёжных источников;

4) обучать способам оформления библиографического описания источников информации, в том числе сносок, ссылок, списка использованной литературы;

5) осуществлять академический контроль знаний в строгом соответствии с принятой в университете политикой оценивания;

6) проводить экспертизу оцениваемых работ на соблюдение принципов академической честности, в том числе с использованием автоматизированных программ по измерению уникальности текста;

7) соблюдать нормы Кодекса корпоративной этики и Правил внутреннего распорядка университета.

- Административно-управленческий персонал имеет право:

1) издавать в пределах своих полномочий акты, регламентирующие работу подразделений по обеспечению принципов академической честности и обязательные для исполнения всеми участниками образовательного процесса;

2) участвовать в работе любого структурного подразделения университета по обсуждению и решению вопросов, относящихся к его полномочиям;

3) вносить на рассмотрение коллегиальных органов факультета и университета предложения об укреплении политики академической честности.

- Административно-управленческий персонал обязан:

1) следовать Правилам академической честности;

2) проводить мониторинг соблюдения принципов академической честности участниками образовательного процесса;

3) координировать работу по принятию коррективных и превентивных мер для укрепления политики академической честности;

4) соблюдать корректность по отношению ко всем работникам университета и обучающимся;

5) разрешать конфликтные ситуации, возникающие при выявлении фактов нарушения академической честности, в соответствии с настоящими Правилами, Кодексом корпоративной этики, Правилами внутреннего распорядка университета, нормами законодательством Республики Казахстан;

6) противодействовать и проявлять нетерпимость к нарушению принципов академической честности в университете;

7) вести строгий учет случаев нарушения принципов академической честности и принятых мер дисциплинарного наказания;

8) соблюдать нормы Кодекса корпоративной этики и Правил внутреннего распорядка университета.

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями Кодекса корпоративной этики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова.

Корпоративное поведение – это внутреннее и внешнее поведение, которое охватывает разнообразные действия, связанные с управлением и развитием деятельности университета. Следование этическим нормам, закрепленных в этом кодексе, помогают избежать определенных рисков, способствуют развитию образовательной и научно-исследовательской деятельности, повышению имиджа сотрудников образовательной сферы.

Стандарты корпоративного поведения в КарУ им.академика Е.А.Букетова предполагают следование принципам честности, профессионализма, справедливости и доброжелательности в общении с обучающимися и коллегами. Все работники и обучающиеся имеют право на честное и справедливое обращение, независимо от расы, цвета кожи, языка,

политических и религиозных убеждений, половой, национальной и культурной принадлежности. Дискриминация и притеснение любого рода являются неприемлемыми.

В Кодексе корпоративной этики закрепляется положение о том, что честность – это качество добросовестного сотрудника КарУ, обладающего высокими нравственными принципами. Честность – это моральное качество, которое включает в себя правдивость, принципиальность, верность принятым обязательствам, субъективную убежденность в правоте проводимого дела, искренность перед обществом и перед самим собой в отношении тех мотивов, которыми человек руководствуется, признание и соблюдение прав других людей на то, что им законно принадлежит. Противоположностью честности являются обман, ложь, воровство, вероломство, лицемерие.

Профессиональные отношения между сотрудниками строятся на взаимном уважении и командном духе – сотрудники должны осознавать, что работа, выполняемая сотрудниками других подразделений, подчинена общему делу и заслуживает профессиональной оценки.

Внешний вид сотрудника – основа служебного этикета и является составляющей частью корпоративной культуры Университета. Деловую атмосферу подчеркивает и дополняет деловой стиль одежды (деловой дресс-код), а именно официальный стиль и casual и деловой стиль. Деловой стиль базируется на международном стандарте, в котором ценятся сдержанность, качество одежды, отсутствие ультра ярких, приковывающих внимание аксессуаров. Этические нормы служебных отношений базируются на общечеловеческих нормах и правилах поведения. Не допускается публичная критика профессиональных или личностных качеств всех участников образовательного процесса, равно как клевета и оскорбление. Личные интересы не должны влиять на взаимоотношения, возникающие в ходе профессиональной деятельности всех субъектов образовательного процесса.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Важность понимания основных целей и принципов Правил академической честности Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова;

2. Необходимость знаний об академической честности, видах нарушений академической честности, правах и обязанностях участников образовательного процесса мерах по повышению качества образования, организации учебного процесса и механизма оценивания результатов обучения в Карагандинском университете им. академика Е.А.Букетова;

3. Основные положения Кодекса корпоративной этики Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности и необходимости знаний основных положений Правил академической честности и Кодекса корпоративной этики Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова как необходимого условия осуществления своих прав и обязанностей.

9. ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В ходе проведения кураторских часов необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями о противодействии коррупции в Карагандинском университете им. академика Е.А.Букетова. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Основные положения Концепции антикоррупционной политики Республики Казахстан на 2022-2026 годы

2. Основные положения Закона Республики Казахстан «О противодействии коррупции»

3. Основные положения Антикоррупционной стратегии Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова на 2015-2025 годы

4. Основные положения о Совете по этике Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями Концепции антикоррупционной политики Республики Казахстан на 2022-2026 годы. В концепции отмечается, что по всей стране масштабирован проект «Адалдық алаңы», который позволил выстроить каналы взаимодействия государственных органов с гражданским обществом в вопросах предупреждения коррупции. Антикоррупционное образование, продвижение идеологии добропорядочности и «нулевой терпимости» к коррупции. В национальное антикоррупционное движение вовлечены все заинтересованные группы: учащиеся, студенты, преподаватели, государственные служащие, предприниматели, инвесторы, независимые эксперты, волонтеры и другие. По всем специальностям бакалавриата образовательные программы дополнены элективным предметом «Основы антикоррупционной культуры». Ряд казахстанских вузов с высокими антикоррупционными стандартами объединился в Лигу академической честности. Введена дифференцированная система поощрения граждан, сообщающих о фактах коррупции и иным образом оказывающих содействие в противодействии коррупции. Теперь вознаграждения выплачиваются в зависимости от размера взятки или причиненного ущерба, а не фиксированно, как это было ранее. Максимальная выплата может составлять четыре тысячи месячных расчетных показателей. Приняты комплексные меры по повышению антикоррупционной культуры в обществе. По данным исследования Общественного фонда «Транспаренси Казахстан» «Мониторинг состояния коррупции в Казахстане за 2020 год», 60% казахстанцев выразили готовность оказания содействия в борьбе с коррупцией [24].

Казахстан нацелен на переход от рутинного противодействия коррупции к коренному изменению общественного сознания, неприятию населением любых форм коррупции и nepотизма, приоритету превентивных мер. Планируется продолжение целостной антикоррупционной

политики, учитывающей достигнутые результаты, международные стандарты и стратегические цели на предстоящий период. Соответствующие меры и целевые показатели предусмотрены в стратегических документах страны - Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства», Общенациональные приоритеты Республики Казахстан до 2025 года, Национальный план развития Республики Казахстан до 2025 года, Стратегия национальной безопасности Республики Казахстан до 2025 года, Концепция развития государственного управления в Республике Казахстан до 2030 года, Концепция правовой политики Республики Казахстан до 2030 года и другие.

В сфере противодействия коррупции стратегической целью является достижение 47 баллов в Индексе восприятия коррупции Transparency International по итогам 2026 года, 55 баллов - к 2030 году. Учитывая, что данный показатель отражает оценку не только антикоррупционных мер, но и политических, социальных, экономических реформ, в работу по его достижению будут вовлечены все субъекты противодействия коррупции. Выработанные антикоррупционные меры будут направлены на комплексное устранение предпосылок коррупции, в особенности «бытовой», обеспечение неотвратимости ответственности, широкое вовлечение гражданского общества в противодействие коррупции.

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями Закона Республики Казахстан «О противодействии коррупции»[25]. Следует обратить внимание на то, что с принятием Закона «О противодействии коррупции» создана система мер противодействия коррупции с разумным балансом превентивных и уголовно-правовых инструментов. В настоящее время в борьбу с коррупцией активно вовлекается гражданское общество через антикоррупционное просвещение и создание атмосферы «нулевой» терпимости к любым ее проявлениям. Создан независимый уполномоченный орган по противодействию коррупции - Агентство Республики Казахстан по противодействию коррупции (Антикоррупционная служба),

подчиненное и подотчетное Президенту Республики Казахстан. Будучи главным проводником антикоррупционной политики государства, Агентство в своей деятельности сочетает элементы эффективной превенции, масштабного просвещения, конструктивного партнерства с обществом и уголовно-правовых мер. Внедрение в рамках проектного управления типового базового направления по противодействию коррупции для каждого государственного органа усилило координирующий потенциал антикоррупционной службы.

Новым Законом «О государственной службе Республики Казахстан» обеспечен переход к «карьерной» модели государственной службы, внедрены принципы меритократии через механизмы открытого конкурсного отбора, продвижения на основе компетентности. Сокращены условия для командных перемещений, фундаментально пересмотрена система оценки эффективности государственных служащих, проведено апробирование новой системы оплаты труда в зависимости от результатов работы. Действует Этический кодекс государственных служащих, в местных и центральных государственных органах создан институт уполномоченных по этике. Функционируют советы по этике. Введено новое антикоррупционное ограничение для государственных служащих, депутатов Парламента и судей на владение счетами в зарубежных банках. Предусмотрен полный запрет на получение и дарение подарков в связи с исполнением служебных обязанностей лицам, занимающим ответственную государственную должность, а также уполномоченным на выполнение государственных функций, приравненным к ним, и членам их семей. Усилены нормы о недопустимости совместной службы (работы) указанных лиц с близкими родственниками, супругами и свойственниками. Кандидаты на государственную должность обязаны уведомлять о работающих родственниках в государственной организации.

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями Антикоррупционной стратегии Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова на 2015-2025 годы. В стратегии

отмечается, что важным показателем успешного развития Карагандинского университета им. академика Е.А. Букетова является реализуемая университетом политика постоянного улучшения внешнего и внутреннего имиджа, одним из основных критериев которого является позитивный образ университета в местном сообществе, в глазах академической общественности, в национальных и мировых рейтингах. В условиях успешной реализации принципов корпоративного управления необходимы согласованные и скоординированные усилия всех участников научно-образовательного процесса для борьбы с коррупцией. Нетерпимое отношение к коррупции должно стать гражданской позицией каждого сотрудника и студента Университета, а академическая честность и неподкупность – нормой поведения.

Антикоррупционная стратегия Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова на 2015-2025 годы содержит 5 стратегических направлений.

Первое стратегическое направление антикоррупционной политики университета «Управление университетом и кадровая политика» связано с организацией и проведением антикоррупционной политики по повышению антикоррупционного мировоззрения профессорско-преподавательского состава и сотрудников университета и обеспечением постоянно действующей организационной поддержки процессов антикоррупционной деятельности вуза. Противодействие коррупции призвано обеспечить дальнейшее развитие образовательного процесса и деятельности признанных научных школ университета, реализующих фундаментальные и прикладные исследования по приоритетным направлениям. Исходя из того, что жертвой коррупции становится все общество, но особенно опасным является влияние коррупционных явлений и действий на молодежь, коллектив университета берет на себя обязательства по обеспечению условий, необходимых для реализации государственной политики по противодействию проявлениям коррупции, включая необходимые ресурсы. Подготовка и внедрение комплекса мер, обеспечивающих участие в процессах предотвращения коррупции в вузе студентов и сотрудников, а

также всех лиц, заинтересованных в деятельности вуза и ее результатах, обеспечивающих обратную связь по проблеме антикоррупционной деятельности в вузе, могут обеспечить общее осознание и неприятие коррупции как чуждого академическому сообществу явления.

Второе стратегическое направление антикоррупционной политики университета «Антикоррупционная деятельность в образовательном процессе» связана с подготовкой высококвалифицированных специалистов со стойким иммунитетом к коррупции, честным и добросовестным отношением к труду, который должен знать, что главным мерилом успешности, высоких достижений, знаний и материального благополучия каждого казахстанца являются: любовь к Родине, уважение к окружающим и традициям, стремление к знаниям, трудолюбие, порядочность и честность. Образовательная деятельность КарУ им. академика Е.А.Букетова полностью ориентирована на указанные принципы подготовки квалифицированных специалистов. Университет выполняет важнейшие функции в системе профессиональной подготовки студентов: предоставляет возможность актуализации, углубления и расширения теоретических знаний, их применение в решении конкретных ситуационных задач; развивает познавательную, творческую активность будущих специалистов, мышление, коммуникативные и психологические способности; формирует социально активную личность будущего специалиста, стремящегося приобретать и совершенствовать теоретические и практические навыки в выполнении обязанностей по профессиональному предназначению, углублять и закреплять полученные знания, умения.

Третье стратегическое направление «Антикоррупционная деятельность и воспитательная работа» ориентировано на достижение качественно нового уровня развития социально-правовой поддержки студентов университета, формирование специалиста с высокой мировоззренческой культурой, гражданина и патриота своей страны. Без наличия у молодежи антикоррупционной культуры,

стойкого иммунитета к коррупции, ее публичного порицания невозможно достижение желаемого результата по снижению коррупционных проявлений. Организация воспитания у вузовской молодежи чувства патриотизма и активной гражданской позиции с учетом необходимости преодоления коррупционных проявлений, базируется на фундаментальных правовых принципах «законности», «справедливости», «равноправия», «ответственности». В университете созданы все условия для всестороннего развития личности студента, отвечающие антикоррупционным стандартам поведения, пропаганды «нулевой» терпимости к коррупции и реализации социально-значимых и патриотических ценностей.

Четвертое стратегическое направление «Информационное и научное обеспечение антикоррупционной деятельности» связано с созданием инновационной научно-образовательной среды, повышением высокого уровня квалификации персонала и обучающихся, укреплением исследовательской базы. Перед университетом ставится задача выявления и продвижения перспективных научно-исследовательских разработок профессорско-преподавательского состава университета с целью их дальнейшего применения в области противодействия коррупции.

Пятое стратегическое направление «Партнерство и сотрудничество с государственными органами и общественностью» основано на принципе консолидации общества в формировании нетерпимости к коррупции и направлен на расширение и углубление партнерских связей с другими ВУЗами и сотрудничества с государственными органами в вопросах противодействия коррупции. Эффективная реализация антикоррупционных мер невозможна без активного участия всех членов общества, массового антикоррупционного движения. Только единство и взаимное доверие государства и общества позволят успешно противостоять коррупции.

В ходе проведения кураторского часа необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями о Совете

по этике. В университете функционирует Совет по этике, который является консультативно-совещательным органом, рассматривающим вопросы трудовой дисциплины, соблюдения антикоррупционного законодательства, Кодекса корпоративной этики, Правил академической честности университета. Вы можете обратиться в Совет в случаях нарушения ваших академических, должностных, трудовых прав, возникновения конфликтных ситуаций в коллективе. Подать письменное обращение можно лично через Канцелярию университета, на корпоративный e-mail: office@ksu.kz или зайдя на сайт в раздел «Обратная связь» (Блог Председателя Правления – Ректора, Блог проректора по социально-культурному развитию. В состав Совета входят председатель профсоюзного союза университета, представители студенчества, руководитель Юридического управления, Управления персоналом и представители административно-управленческого персонала. Председателем Совета по этике является Проректор по социально-культурному развитию.

В университете создана комплаенс-служба, деятельность которой направлена на обеспечение соблюдения работниками и обучающимися антикоррупционных требований, предусмотренных законодательством и внутренними документами университета. Основной целью этой службы является обеспечение соблюдения работниками и обучающимися антикоррупционного законодательства, Кодекса корпоративной этики, Правил внутреннего распорядка, а также осуществление мониторинга за реализацией мероприятий по противодействию коррупции.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Важность понимания основных положений Концепции антикоррупционной политики Республики Казахстан на 2022-2026 годы и Закона Республики Казахстан «О противодействии коррупции»;

2. Необходимость знаний основных положений Антикоррупционной стратегии Карагандинского университета

им. академика Е.А.Букетова на 2015-2025 годы и о Совете по этике Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности и необходимости знаний об Антикоррупционной политике осуществляемой в Республике Казахстан и о мерах по её реализации в Карагандинском университете им. академика Е.А.Букетова.

10. ЮРИДИЧЕСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕДАГОГОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ И ИХ РОДИТЕЛЕЙ

В ходе проведения кураторских часов необходимо ознакомить обучающихся с основными положениями об ответственности всех субъектов образовательного процесса. В ходе проведения занятия куратор должен раскрыть следующие вопросы:

1. Ответственность субъектов образовательного процесса в законодательных актах
2. Ответственность субъектов образовательного процесса в корпоративных нормах Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова

В ходе проведения кураторского часа следует обратить внимание обучающихся на то, что наличие прав личности взаимосвязано с обязанностями. Обязанности — это меры общественно необходимого поведения человека, за неисполнение которых предусмотрена юридическая ответственность. Юридическая ответственность дополняется корпоративными нормами и другими видами социальной ответственности (например, морально-нравственной ответственностью).

Юридическая ответственность — это мера государственного принуждения, которая заключается в претерпевании лицом неблагоприятных последствий (различных лишений и/или ограничений) имущественного или иного характера, обусловленных нарушением правовых норм.

Существуют различные виды юридической ответственности, наиболее распространенное деление это уголовная, административная, дисциплинарная, гражданско-правовая, материальная ответственность.

В зависимости от видов правонарушений выделяют виды юридической ответственности:

а) Уголовно-правовая ответственность - ответственность, применяемая к лицу за совершение уголовного правонарушения, предусмотренного нормами уголовного права. (Например, уголовные правонарушения против личности, против семьи и несовершеннолетних, против конституционных и иных прав и свобод человека, против общественной безопасности и общественного порядка)

б) Административно-правовая ответственность наступает за совершение административных проступков, предусмотренных законодательством об административных правонарушениях. (Например, административная ответственность за несоблюдение требований государства в сфере образовательной деятельности, проявление неуважения к педагогу при исполнении им служебных обязанностей, мелкое хулиганство – нецензурная брань в общественных местах, загрязнение мест общего пользования и др.)

в) Дисциплинарная ответственность наступает за дисциплинарный проступок, т.е. за нарушение трудовой, воинской, служебной дисциплины (Например, невыполнение требований правил внутреннего распорядка, и иных внутренних правил университета).

г) Гражданско-правовая ответственность наступает за совершение гражданского проступка и состоит в применении мер воздействия, имеющих, как правило, имущественный характер. (Например, невыполнение условий договора оказания образовательных услуг по подготовке бакалавра, магистра).

д) Материальную ответственность несут работники за материальный ущерб, причиненный предприятию, учреждению, организации. (Например, ответственность за причинение имущественного вреда университету, которое может заключаться в порче имущества).

Наиболее широко и детально юридическая ответственность в области образования закреплена в Кодексе об административных правонарушениях Республики Казахстан [27](ответственность установлена в минимальных расчетных показателях (МРП) в 2022 году один расчетный показатель равен **3063** тенге):

1) *Невыполнение или ненадлежащее выполнение обязанностей*, предусмотренных законодательством в области образования, родителями или иными законными представителями влечет предупреждение или штраф в размере 5 МРП.

2) *Невыполнение или ненадлежащее выполнение обязанностей руководителем или иным должностным лицом организации образования* вследствие небрежного или недобросовестного отношения к ним, если это повлекло причинение легкого вреда здоровью воспитанников, обучающихся и работников организаций образования во время учебного и воспитательного процесса, влечет штраф в размере 50 МРП.

3) *Нарушение организациями образования требований, совершенных в виде:*

а) несоблюдения типовых правил деятельности организаций образования;

б) несоблюдения типовых правил приема в организации образования;

в) несоблюдения типовых правил перевода и восстановления обучающихся по типам организации образования;

г) несоблюдения типовых правил предоставления академических отпусков обучающимся в организациях образования;

д) несоблюдения типовых правил конкурсного замещения должностей профессорско-преподавательского состава и научных работников высших учебных заведений,

влечет штраф на должностных лиц в размере 10 МРП, на субъектов малого предпринимательства или некоммерческие

организации в размере 15 МРП, на субъектов среднего предпринимательства - в размере 20 МРП, на субъектов крупного предпринимательства - в размере 25 МРП, с приостановлением действия лицензии.

4) *Создание и деятельность организационных структур политических партий в организациях образования -*

влекут штраф на должностных лиц, субъектов малого предпринимательства в размере десяти, на субъектов среднего предпринимательства - в размере 15 МРП, на субъектов крупного предпринимательства - в размере 20 МРП.

5) *Несоответствие предоставляемых образовательных услуг требованиям государственного общеобязательного стандарта образования, а также иные нарушения требований государственных общеобязательных стандартов образования-*

влекут штраф на должностных лиц, субъектов малого предпринимательства или некоммерческие организации в размере пятнадцати, на субъектов среднего предпринимательства - в размере 20 МРП, на субъектов крупного предпринимательства - в размере 30 МРП, с приостановлением действия лицензии.

6) *Несоблюдение организациями образования требований по обеспечению доступа обучающихся и воспитанников к сети Интернет с использованием услуг операторов связи, предназначенных для ограничения доступа детей к информации, причиняющей вред их здоровью и развитию, -*

влечет штраф на должностных лиц в размере 10 МРП.

7). *Нарушение законодательства Республики Казахстан о статусе педагога, совершенное в виде:*

а) привлечения педагога к видам работ, не связанным с профессиональными обязанностями, за исключением случаев, предусмотренных законами Республики Казахстан;

б) истребования у педагога отчетности либо информации, не предусмотренной законодательством Республики Казахстан в области образования;

в) проведения проверки, не предусмотренной законами Республики Казахстан;

г) возложения на педагога обязанности по приобретению товаров и услуг;

д) привлечения педагога государственной организации среднего образования при осуществлении им профессиональной деятельности к проведению мероприятий негосударственных организаций, -

влечет предупреждение, а совершенное повторно в течение года после наложения административного взыскания (предупреждения), -

влечет штраф на должностных лиц в размере 20 МРП, на субъектов малого предпринимательства или некоммерческие организации - в размере 60 МРП, на субъектов среднего предпринимательства - в размере 80 МРП, на субъектов крупного предпринимательства - в размере 120 МРП.

8. *Допуск к профессиональной деятельности педагога лиц:*

а) лишенных права осуществлять профессиональную деятельность педагога в соответствии со вступившим в законную силу приговором суда;

б) признанных недееспособными или ограниченно дееспособными в порядке, установленном законами Республики Казахстан;

в) имеющих медицинские противопоказания, состоящих на психиатрическом и (или) наркологическом учете;

г) не имеющих документов о техническом и профессиональном, послесреднем, высшем или послевузовском образовании;

д) имеющих иные ограничения, предусмотренные Трудовым кодексом Республики Казахстан, -

влечет штраф в размере 25 МРП.

Ответственность педагогов, воспитателей и родителей (законных представителей) закреплена в Кодексе об административных правонарушениях:

1) *Неисполнение родителями или другими законными представителями обязанностей по воспитанию и (или) образованию, защите прав и (или) интересов несовершеннолетних детей, а также по уходу за ними и содержанию* - влечет штраф в размере 10 МРП.

2) *Деяние, предусмотренное в вышестоящем пункте (пункт1)* совершенное родителем или иным лицом, на которое возложены эти обязанности, а равно педагогом или другим работником организации образования, здравоохранения или иной организации, на которого возложены обязанности по воспитанию и (или) образованию, повлекшее употребление несовершеннолетним алкогольных напитков, наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов либо занятие бродяжничеством или попрошайничеством, либо совершение им умышленного деяния, содержащего признаки уголовного либо административного правонарушения, -

влечет штраф в размере 20 МРП показателей либо административный арест на срок до 10 суток.

3) *Несообщение работниками организаций образования, в правоохранительные органы о фактах совершения несовершеннолетними или в отношении них действий (бездействия), содержащих признаки уголовного либо административного правонарушения, в организациях образования, а также о фактах, ставших им известными в связи с профессиональной деятельностью вне организаций образования, здравоохранения, социальной защиты населения, если эти деяния не содержат признаков уголовного наказуемого деяния.* -

влечет штраф на физических лиц в размере 5 МРП, на должностных лиц - в размере 10 МРП.

4) *Проявление неуважения к педагогу* при исполнении им своих должностных обязанностей, выраженное в нецензурной брани, непристойном поведении, оскорбительном приставании, демонстрации неприличных жестов (знаков), предметов, в том числе с использованием средств массовой информации или сетей телекоммуникаций, влечет штраф на физических лиц в размере 30 МРП.

5) *Действия, предусмотренные вышестоящим пунктом (пункт 4)* совершенные несовершеннолетними в возрасте от двенадцати до шестнадцати лет, влекут штраф на родителей или лиц, их заменяющих, в размере 20 МРП.

В ходе проведения кураторского часа следует обратить внимание обучающихся на ответственность, закрепленную в

корпоративных актах Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова.

В Академической политике Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова закрепляются следующие виды ответственности (неблагоприятных последствий материального или организационного характера):

1) Обучающийся, пропустивший без уважительной причины 50% часов расписания учебных занятий, не допускается к экзамену, независимо от качества выполнения текущих заданий. Обучающийся, пропустивший учебные занятия по уважительной причине, имеет право на продление сроков сдачи всех видов контроля на основании распоряжения декана факультета. Основанием для издания распоряжения является заявление обучающегося с подтверждающими документами.

2) Обучающийся, пропустивший без уважительной причины 60 и более совокупных часов в академический период, отчисляется за потерю связи с университетом.

3) В случае получения на экзамене оценки «F» обучающийся повторно записывается на данную учебную дисциплину на платной основе, посещает все виды занятий, выполняет учебные задания в соответствии с программой обучения и пересдает итоговый контроль.

4) Обучающийся, получивший на экзамене неудовлетворительную оценку «FX» («неудовлетворительно»), имеет право на платную пересдачу в период промежуточной аттестации. При этом допускается изменение формы сдачи экзамена по усмотрению обслуживающей кафедры. В случае повторного получения оценки «FX» обучающийся направляется на повторный курс обучения /летний семестр на платной основе.

5) Обучающийся, не выполнивший в полном объеме индивидуальный учебный план, остается повторно на том же курсе обучения. В этом случае обучение осуществляется по ранее принятому или вновь сформированному индивидуальному учебному плану.

6) Обучающийся отчисляется из университета в следующих случаях:

- А) по собственному желанию;
- Б) за академическую неуспеваемость;
- В) за потерю связи с вузом;
- Г) за нарушение принципов академической честности, Правил внутреннего распорядка, Устава КарУ;
- Д) за нарушение условий договора об оказании образовательных услуг, в том числе за неоплату стоимости обучения.

В Уставе Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова помимо этих оснований предусмотрены и другие основания для отчисления:

- в связи с переводом для продолжения обучения в другую организацию образования;
- получение неудовлетворительной оценки на государственной итоговой аттестации;
- в связи с невыходом из академического отпуска.

В Правилах академической честности Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова закрепляется положение о том, что участники образовательного процесса несут моральную и дисциплинарную ответственность за нарушение принципов академической честности.

- Работы, в которых были нарушены принципы академической честности, не принимаются и не оцениваются.
- В случае нарушения Правил академической честности к работникам могут быть применены такие виды дисциплинарных взысканий, как замечание, выговор, строгий выговор, увольнение из университета.

- Обучающийся, нарушивший Правила академической честности, может быть направлен по решению декана на передачу контрольной процедуры, посещение летнего семестра на платной основе. Декан факультета имеет право обратиться в Совет по этике КарУ с представлением об отчислении обучающегося, внесении в Diploma Supplement выпускника записи о нарушении принципов академической честности.

Права, обязанности и ответственность всех субъектов образовательного процесса закреплены в корпоративных (внутренних) документах Карагандинского университета имени

академика Е.А.Букетова, которые расположены на сайте университета, а также закреплены в договоре оказания образовательных услуг. Знание норм этих документов и правильное их выполнение позволит избежать ответственности за их неисполнение. Все субъекты образовательной деятельности студенты, преподаватели, представители администрации университета находятся во взаимных связях, которые регулируются правовыми нормами и внутренними нормами университета. Незнание этих правил и норм поведения не освобождает от ответственности за их нарушение.

Таким образом, в ходе занятия со студентами должна быть проведена дискуссия (обсуждение) и раскрыты следующие вопросы:

1. Важность соблюдения законодательства Республики Казахстан;

2. Необходимость знаний внутренних документов Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова, регламентирующих учебный и воспитательный процесс, а также иные документы, накладывающие на стороны образовательной деятельности взаимные права и обязанности, которые предусматривают различные виды ответственности за их неисполнение.

По итогам проведения занятия должны быть сделаны выводы о важности и необходимости знаний о своих правах и обязанностях и видах ответственности за совершенные правонарушения, неисполнение положений договора оказания образовательных услуг и внутренних актов Карагандинского университета им. академика Е.А.Букетова.

Список литературы

1 Обзор культурных прав: природа, вопросы и вызовы //Официальный сайт Организации Объединенных наций. Объединенные нации, права человека, Управление Верховного комиссара

//<https://www.ohchr.org/ru/Issues/CulturalRights/Pages/MappingCulturalRights.aspx>

2 Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года // База данных «Закон».
https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029#pos=343;9

3 Закон Республики Казахстан «О языках» от 11 июля 1997 года. // База данных «Адилет».
https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000151_

4 Сазонникова Е.В. Конституционное право и концепт «культура». – Воронеж: Научная книга, 2011. – 152 с.

5 Закон Республики Казахстан «О культуре» от 15 декабря 2006 года // База данных «Адилет»
https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z060000207_

6 Конвенция ООН «Об охране и поощрении разнообразия форм культурного самовыражения» принята 20 октября 2005 года Генеральной конференцией ООН по вопросам образования науки и культуры // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/cultural_expression.shtml

7 Patrice Meyer-Bisch, Les droits culturels, une catégorie sous-développée des droits de l'homme, Actes du VIIIe Colloque interdisciplinaire sur les droits de l'homme à l'Université de Fribourg (Editions Universitaires Fribourg, Suisse, 1993).

8 Программа развития Организации Объединенных Наций (ПРООН), Доклад о развитии человека 2004 года (Нью-Йорк, 2004 год), Конвенция ЮНЕСКО «Об охране и поощрении разнообразия и культурного самовыражения» (2005 год).

9 Всеобщая декларация ЮНЕСКО «О культурном разнообразии». Принята 2 ноября 2001 года Генеральной конференцией ООН по вопросам образования, науки и культуры
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml

10 Доклад Независимого эксперта в области культурных прав Ф.Шахид, представленный в соответствии с резолюцией 10/23 Совета по правам человека. Совет по правам человека. Генеральная Ассамблея ООН // <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/14/36>

11 Культурные права человека. Глоссарий.ru // http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RKZr;yzwt:l!vwgig!,lruilqg

12 Волкова Н.В. Защита культурных прав человека в международном праве: диссертация кандидата юридических наук: 12.00.10 / Волкова Н.В.; [Рос. ун-т дружбы народов].- Москва, 2013.- 209 с.

13 Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года // Информационная система «Параграф» https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747

14 Конституция Республики Казахстан. Научно-практический комментарий. – Астана, 2018.

15 Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012. // http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/6b08530edad66747252fe4b34361d250e7af65ac/

16 Кодекс Республики Беларусь об образовании от 13.01.2011 года // Информационная система «Параграф» https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30926305&pos=617;37#pos=617;37

17 Закон Кыргызской Республики на образование от 30.04.2003 года // Централизованный банк данных правовой информации Кыргызской Республики // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru18/>

18 Ustawa O systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. // <https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=1>

19. Constitution of the Portuguese Republic: passed by decree of the Constituent Assembly on 2 April 1976. URL: <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic>

19. Методология педагогики в контексте современного научного знания

// Сборник научных трудов Международной научно-теоретической конференции, посвящённой 90-летию со дня рождения В.В. Краевского (22 сентября 2016г.) / Редактор-составитель А.А.Мамченко. – М.: ФГБНУ «Институт стратегии развития образования РАО», 2016. 382 с

20 Типовые правила деятельности организаций образования. (Утв. Приказом МОН РК №595 от 30.10.2018г.)// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017657>

21 Правила организации учебного процесса по кредитной технологии образования. (Утв. Приказом МОН РК №152 от 20.04.2011г.) // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1100006976>

22 Государственный общеобязательный стандарт высшего и послевузовского образования (Утв. Приказом МОН РК №604 от 31.10.2018г.) // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017669>

23 Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательными технологиям (Утв. Приказом МОН РК №137 от 20.03.2015г.)// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010768>

24 Концепция антикоррупционной политики Республики Казахстан на 2022-2026 годы// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2200000802>

25 Закон Республики Казахстан «О противодействии коррупции» от 18 ноября 2015 года // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33478302

26 Закон «О государственной службе Республики Казахстан» от 23 ноября 2015 года// <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000416>

27 Кодекс об административных правонарушениях Республики Казахстан от 5 июля 2014 года // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000235>

Әдістемелік ұсынымдар

Турлаев А.В., Бирманова А.И.

«Университеттің кеңестік жағдайында студент жастарының әлеуметтік мәдени бейімделудің мәселелері (пәнаралық зерттеу)» жобасы аясындағы әдістемелік ұсынымдар

«Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті жағдайындағы әлеуметтік-мәдени бейімделу процесінде білім алушылардың мәдени құқықтары»

Авторлық түпнұсқадан басылған

18.08.2022 ж. баспаға қол қойылды. Формат 60×84 1/16.
Офсет қағазы. Көлемі 7,5 б.п. Таралымы 50д. Тапсырыс №894.

«Print Shop» баспасында басылған
Қарағанды, Язев к., 1